

DIPLOMATERV

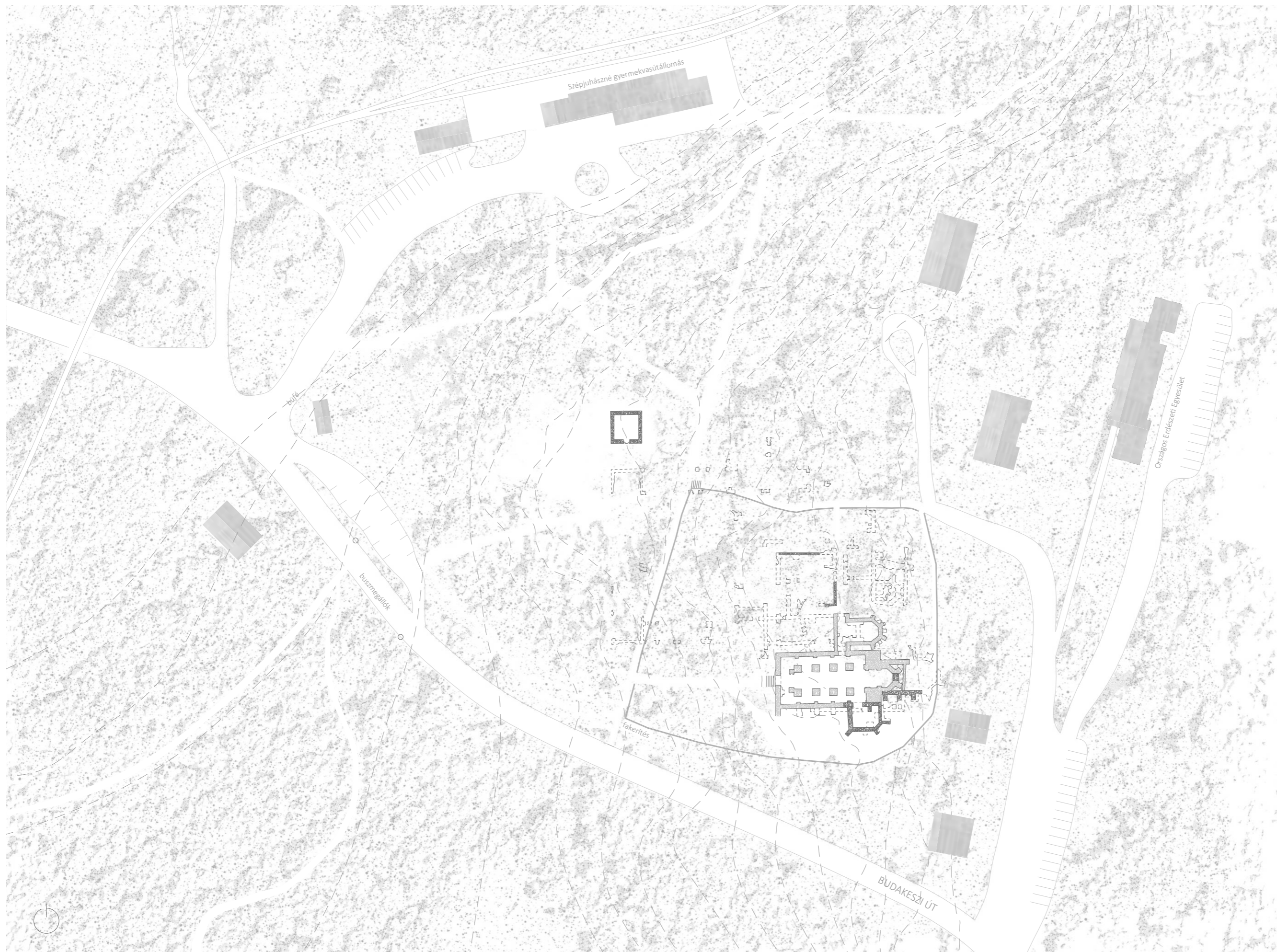
TÉRÁTIRATOK - A BUDASZENTLŐRINCI PÁLOS KOLOSTORROMOK REVITALIZÁCIÓJA

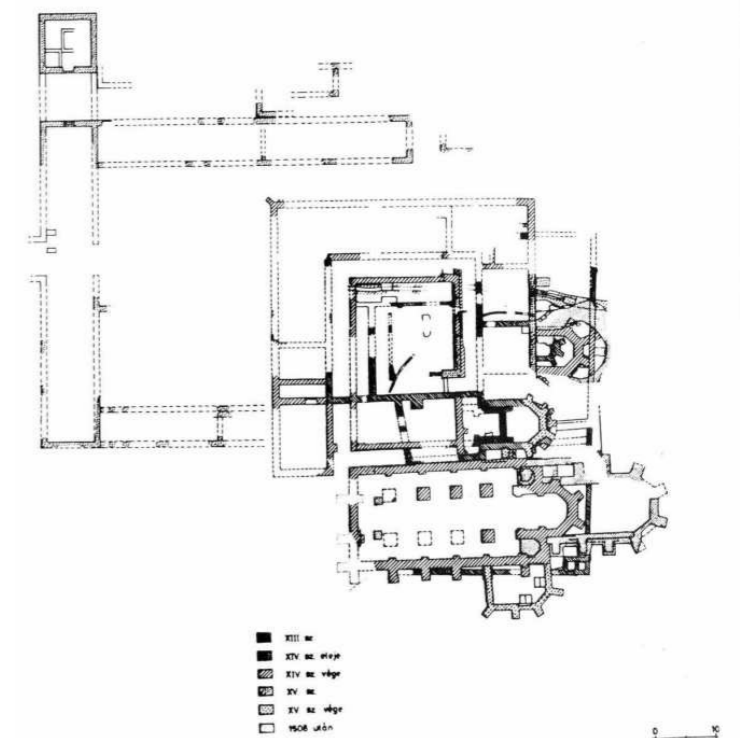
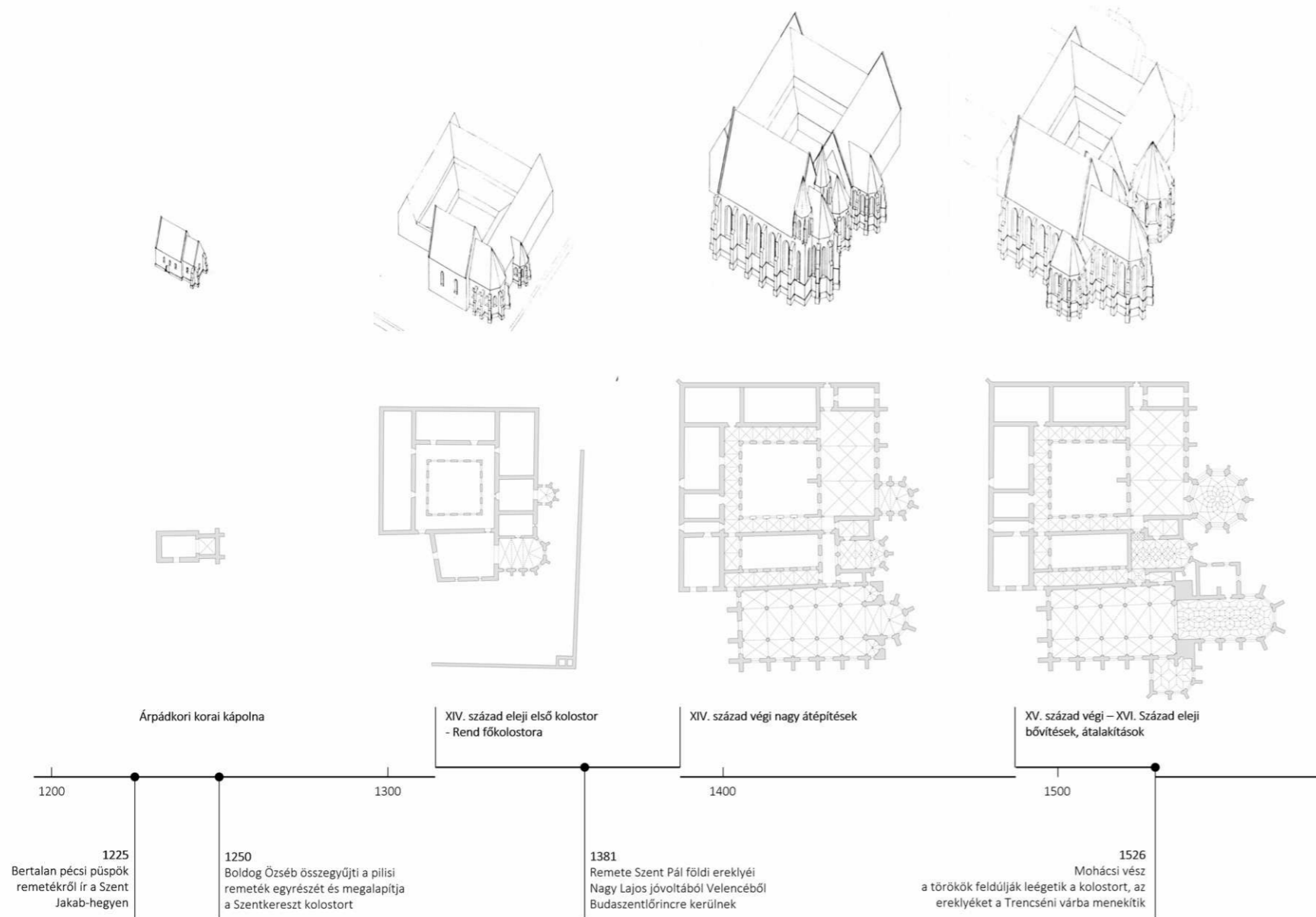
Csekei Fruzsina Rita

ÉPÍTÉSZETI PORTFÓLIÓ

Témavezető: Szabó Levente DLA
Épületszerkezeti konzulens: Páricsy Zoltán László
Tartószerkezeti konzulens: Dr. Vető Dániel
Épületkivitelezési konzulens: Tőkés Balázs
Épületgépészeti konzulens: Dr. Harmathy Norbert

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Építészmérnöki Kar, tervezői specializáció
Középülettervezési Tanszék- Építészet és emlékezet Stúdió
2024.

1970-1985 között folyó feltárások eredményét összefoglaló alaprajz, Bencze Zoltán és Szekér György

KOLOSTOR MÚLTJA, RÖVID TÖRTÉNELMI ÁTTEKINTÉS

Legelőször 1290-ben olvashatunk a Pálos kolostor területéről és az itt élő remetéről. 1300 körül alapítja meg Lőrinc, a rend negyedik előjárója Budaszentlőrinc monostorát és később budai polgári adományokból bővítették a kolostort. Elsőként a korai kápolna épült meg a kor hagyományaihoz híven egyeneszáródású szentéllyel. Később a kápolna szentélyét átépítették, keletfelé nyújtottabb nyolcszögletű záródásúvá. A rend bővülésével a templomhajót is kiszélesítették és északi oldalára kerengőt építettek, mely egy szabályos négyszög udvart zárt közre.

1381-ben Nagy Lajos király jóvoltából kerülnek ide a rend védőszentjének, Remete Szent Pál földi ereklyéi, ezt követően válik a rend főkolostorává. A megtiszteltetés hatására nagy átépítés vette kezdetét. Megépül a kolostortól délre az új háromhajós templom hármasszentélyfejjel. A kerengőt kiszélesítik, a korábbi priori kápolna helyén új és nagyobb kápolnát építenek, minden bizonnyal ez a kápolna fogadta be Remete Szent Pál testi ereklyéit.

Újabb építkezések a XV. század végén történtek. Ekkor épül az új templom déli mellékszentély sarkához csatlakozó kápolna, a fő kápolna pedig ismét új záródást kap. Végül XVI. század elején épül fel az új főszentély sekrestyével és gyűlésteremmel.

A kolostor virágzását a 1526-ban a Mohácsi vést követően Budára érkező török csapatok lerombolják. Az elkövetkezendő évszázadokban pedig az épület követ elhordják, beépítik a környező épületek szerkezetébe. Míg a területen már semmilyen jel nem utalt a kolostor egykori jelenlétére.

KOLOSTOR ÉS A HELY JELENE

A területen 1850-1998 között különböző ásatások folytak: 1846-47, Hensziman Imre; 1934-, Garády Sándor; 1949, Genevich László és Zolnay László; 1958, Nagy Emese; 1960-85, Zolnay László vezetésével. A feltárásoknak köszönhetően vált ismét ismerté az építmény építési korszakai, és bővítésének fázisai. Az ásatások eredményeként valósult meg 1995-ben Oltai Péter által tervezett rekonstrukciós kísérlet. A tervek szerint a rekonstrukció kiterjed volna a kolostor mag teljes területére, viszont az építkezés finanszírozási problémák miatt félbemaradt. A helyszínen található jelenlegi részleges rekonstrukció a kolostor alapfalainak felmagasításával kialakított romkerttel érzékelteti a kolostor egykori jelenlétét a helyszínen. Egyedül a háromhajós templom és a hozzátartozó Szent Lőrinc főoltár, avagy az ereklyekápolna, valamint a templom déli oldalához csatlakozó oldalkápolna, azaz egykori Szent Kereszt oltár nyomvonalai láthatóak az erdő rendezett tisztásán. Továbbá, a romoktól távolabb, a fonott kerítésen kívül, a közeli erdei játszótérnél a kolostor egykori védőtornya is romvédő felfalazást kapott.

Viszont, az épületegyüttes romjainak nagyrésze mára már láthatatlan, az erdő sűrű aljnövényzete takarja be vagy a föld mélyén némán pihen. A hely múltjáról és jelentőségéről az erre barangolóknak információs táblákon olvashatnak. Megtudhatjuk, hogy a helyszín a Pálos út Források útjának utolsó megállója.

PROBLÉMA FELVETÉS

A részleges rekonstrukció hatására a hely hívők zarándokhelyévé és a pilis hegyeiben kirándulók kedvelt állomásává vált. Megteremtette a helyet, mely beépült a köztudatba, viszont a terület történelmi jelentőségének bemutatása és megismerése során hiányérzetet hagy maga után. Az alapfalak felmagasítása kijelöli a kolostor alaprajzi geometriáját, de mégis félrevezető. A ráépítések anyaga és minősége könnyen félrevezeti a laikus szemet, hogy megtélje mi a valódi és mi a kiegészítés. Egy visszafogott, direkt eszköz, mely segítségével nem ismerjük meg a kolostor térszervezését és belső tereinek atmoszféráját. Hiszen a rekonstrukció jelenlegi formájában megidéz ugyan a templom, az ereklyekápolna helyét, viszont a teljesség hiányában láthatatlanul hagyja a kolostor kerengőt, mely a szerzetesrendek építészetének legjelentősebb térszervező elemének tekinthető.

ELMÉLETI KERET_A NÉGYESSÉGRŐL

A kolostor romjai önmagukban némák, nem elegek a hely múltjának bemutatásához. A valódi kövek nagy része már elpusztult, vagy a föld alatt lapul pár méter mélységben. A terv az egykori pálos kolostor történelmi jelentőségének és múltjának élményszerű bemutatását tűzi ki célul. A kolostor alaprajzának és tereinek pontos geometriája helyett, a kompozíció az egykoron itt élő pálosok jelenlétét idézni meg. A szerzetesek világról alkotott meglátásai, értékrendje és hitvallása olyan örökérvényű igazságokat rejt, mely a jelenkor emberének is példamutató lehet.

Mit tanulhatunk a pálosoktól a teljesség igénye nélkül: elcsendesedés és befelé figyelés jelentőségét; egyedüllét és közösségi lét egyensúlyát; együtt élni Istennel ketten; természet szeretetét és tisztelőtét, egyszerű élet fontosságát.

De hogyan közvetítheti a hely a pálosok üzenetét szavak és a szerzetesek jelenléte nélkül? A pálosok életüket az előbb említett elvek mentén szervezik, így tevékenységében felfedezhetjük mindezeket. A tervezett emlékkert célja, hogy az idelátogatók a szerzetesek szimbolikus tevékenységeiken keresztül megismerkedjenek az életükkel és a hely történetével, itt a rend egykori centrumának helyén.

„A pálosok életmódját kezdettől fogva a magány szeretete, az egyszerűség, a szigorú, önmegtágadó élet jellemezte. Mindennapjaik imádságban, olvasásban, elmélkedésben, kétkézi munkában teltek...” - részlet a Magyar Pálos Rend honlapján található rendtörténeti füzetből

A füzet írója a szerzetesek négy tevékenységét emel ki: olvasás, elmélkedés, imádság, kétkézi munka. A kompozíció négy eleme ezen tevékenységeknek biztosít helyszínt. Az olvasótér az olvasás helyszíne, a kert és a pavilon a kétkézi munkát szimbolizálja, a merengő az elmélkedés tere és a templom pedig az imádkozáshoz teremt helyet.

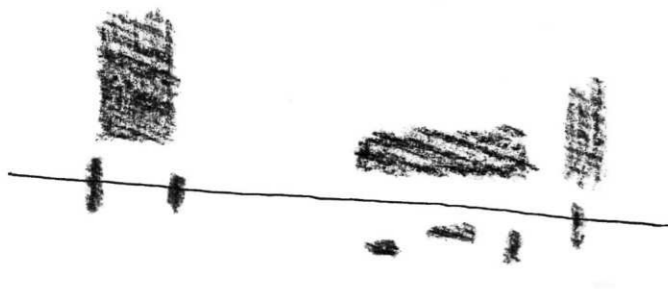
TÉRBELI ÁTIRATOK

A kolostor legjelentősebb terei mágnesként vonzzák az építményeket, viszont az újnak nem célja a régi rekonstruálása. Az építményegyüttes egy új értelmező réteget ad a területhez, ami a föld takarta romoktól független, fizikai valójukat teljes mértékben érintetlenül hagyja.

Minden elem egy téri feladvány, egy kortárs téri értelmezés, mely megidéri és felerősíti a kolostor egykori tereit. A kompozíció nem didaktikusan magyarázza a pálosok történetét, hanem a különös objektumokkal erős térihelyzeteket létrehozva.

Minden elem kicsit más megfejtést rejt, de mégis egységre törekszik. A tervezés során különösen fontos volt ezen koncepcionális közös nevezők meghatározása és tudatos beépítése az elemek építészeti kialakításába.

új értelmező réteg

romok érintetlenül hagyása

NÉGY TEVÉKENYSÉG

OLVASÁS

KÉTKEZI MUNKA

ELMÉLKEDÉS

IMÁDSÁG

NÉGY ELEM

OLVASÓ TORONY

KERT

MERENGŐ TÉR

SZABADTÉRI TEMPLOM

NÉGY HELY

VÉDŐTORONY

KERENGŐ

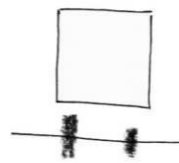
EREKLYE KÁPOLNA

HÁROMHAJÓS TEMPLOM

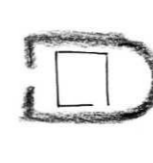
HELY MÚLTJÁNAK ÉS JELENTŐSÉGÉNEK HITELES ÉS ÉLMÉNYSZERŰ BEMUTATÁSA

PÁLOSOK EGYKORI JELENLÉTÉNEK MEGIDÉZÉSE A TEVÉKENYSÉGEIK ÁLTAL

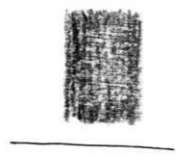
ÉPÍTÉSZETI VISELKEDÉS

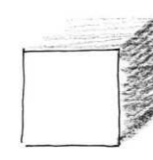
romok védelme

melléépítés

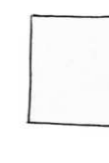

lebegés

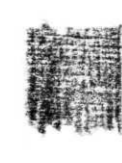

tárgyszerűség

ÉPÍTÉSZETI ESZKÖZÖK

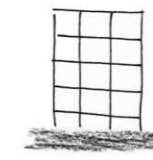
egyszerű formálás

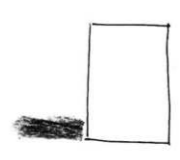
homogén anyaghasználat

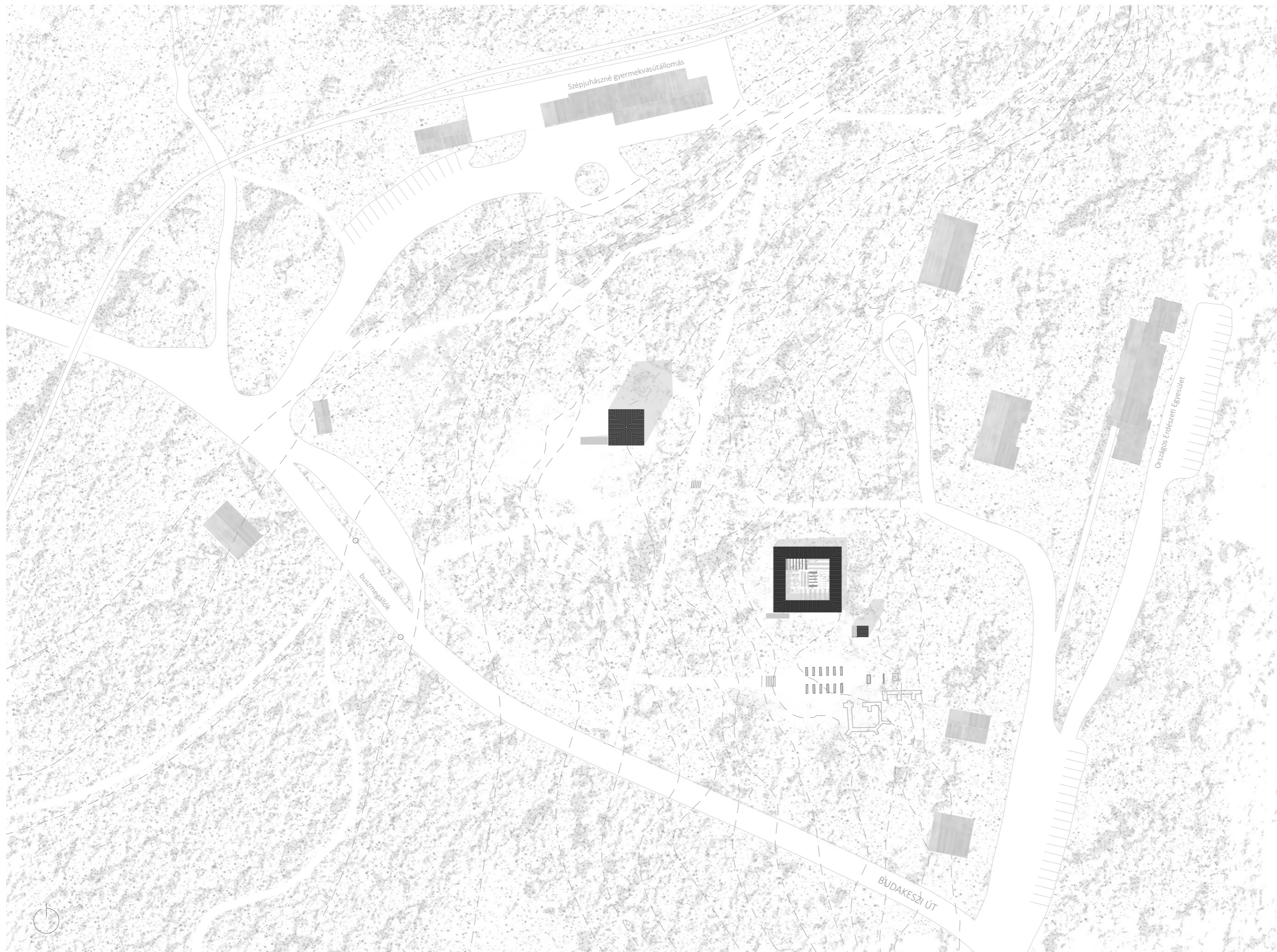
homlokzati lécezés

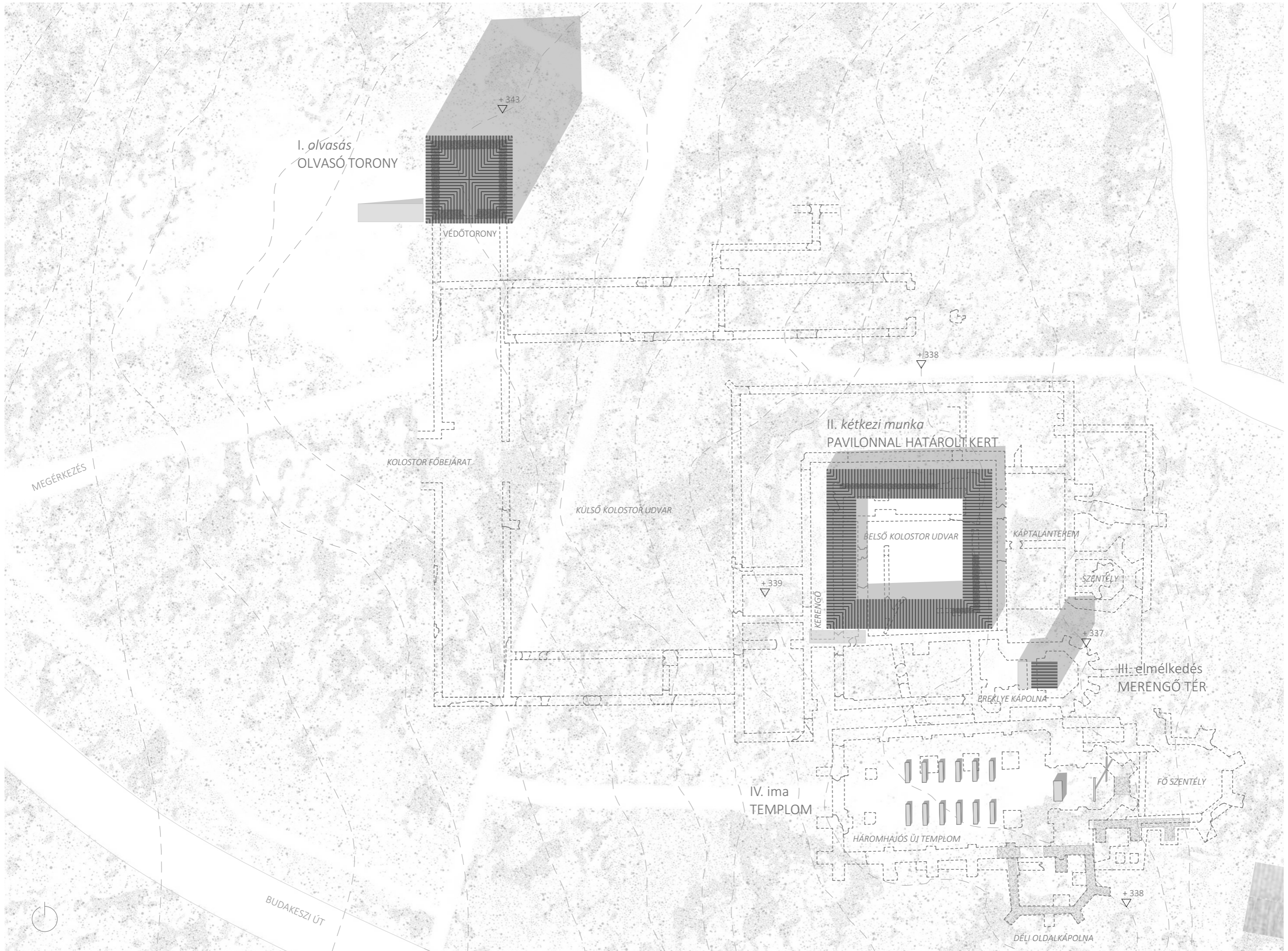

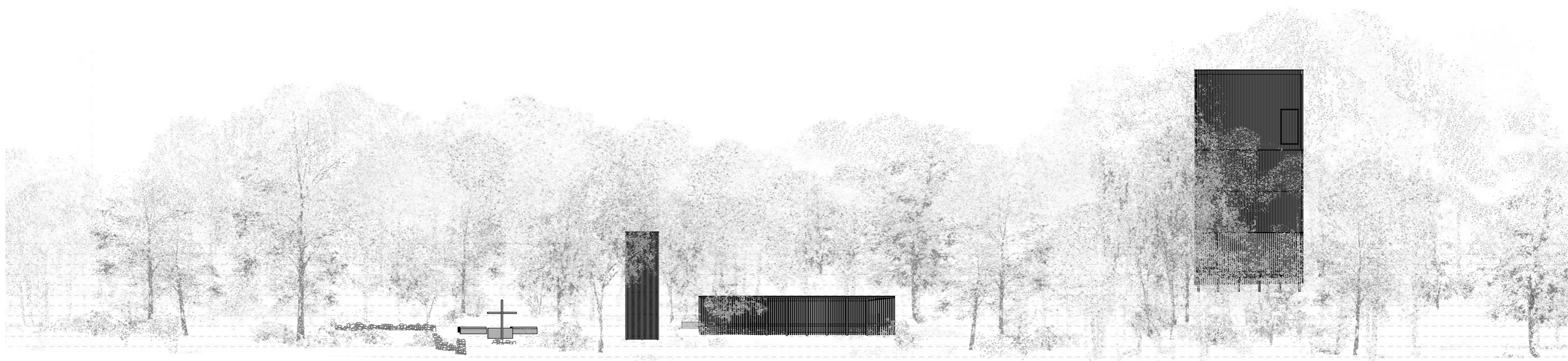
könnyű faszerkezet

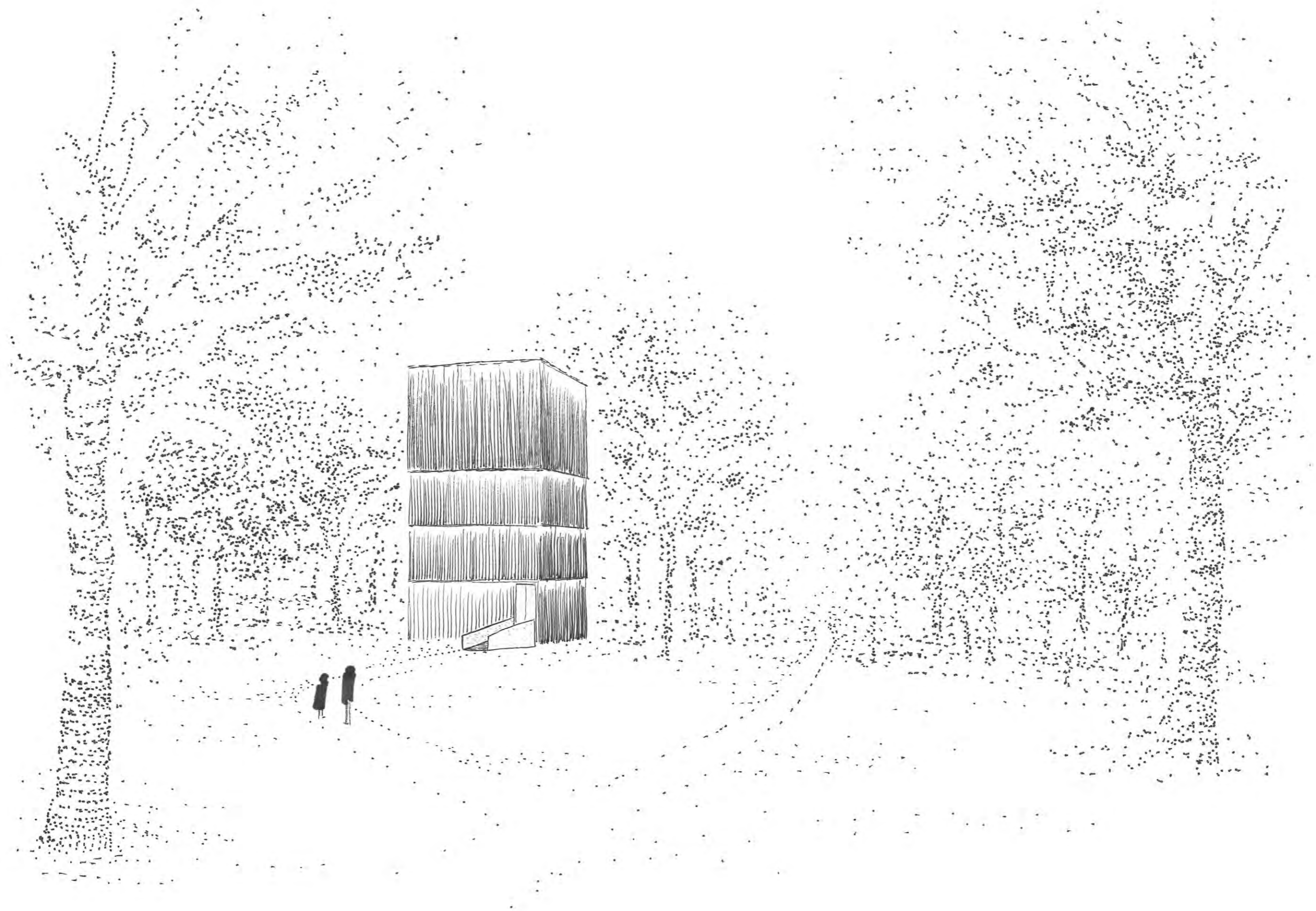

bejáratok

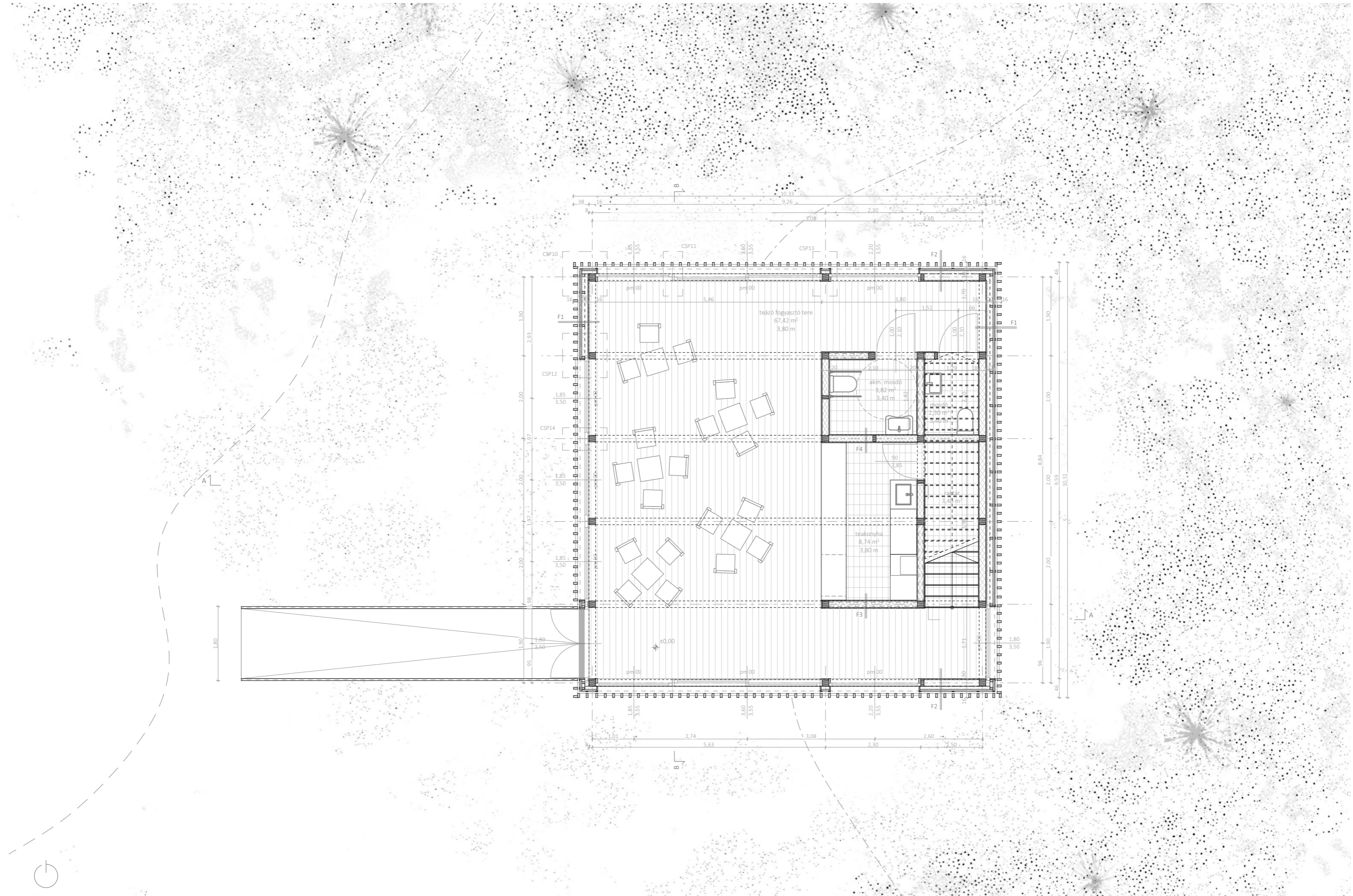

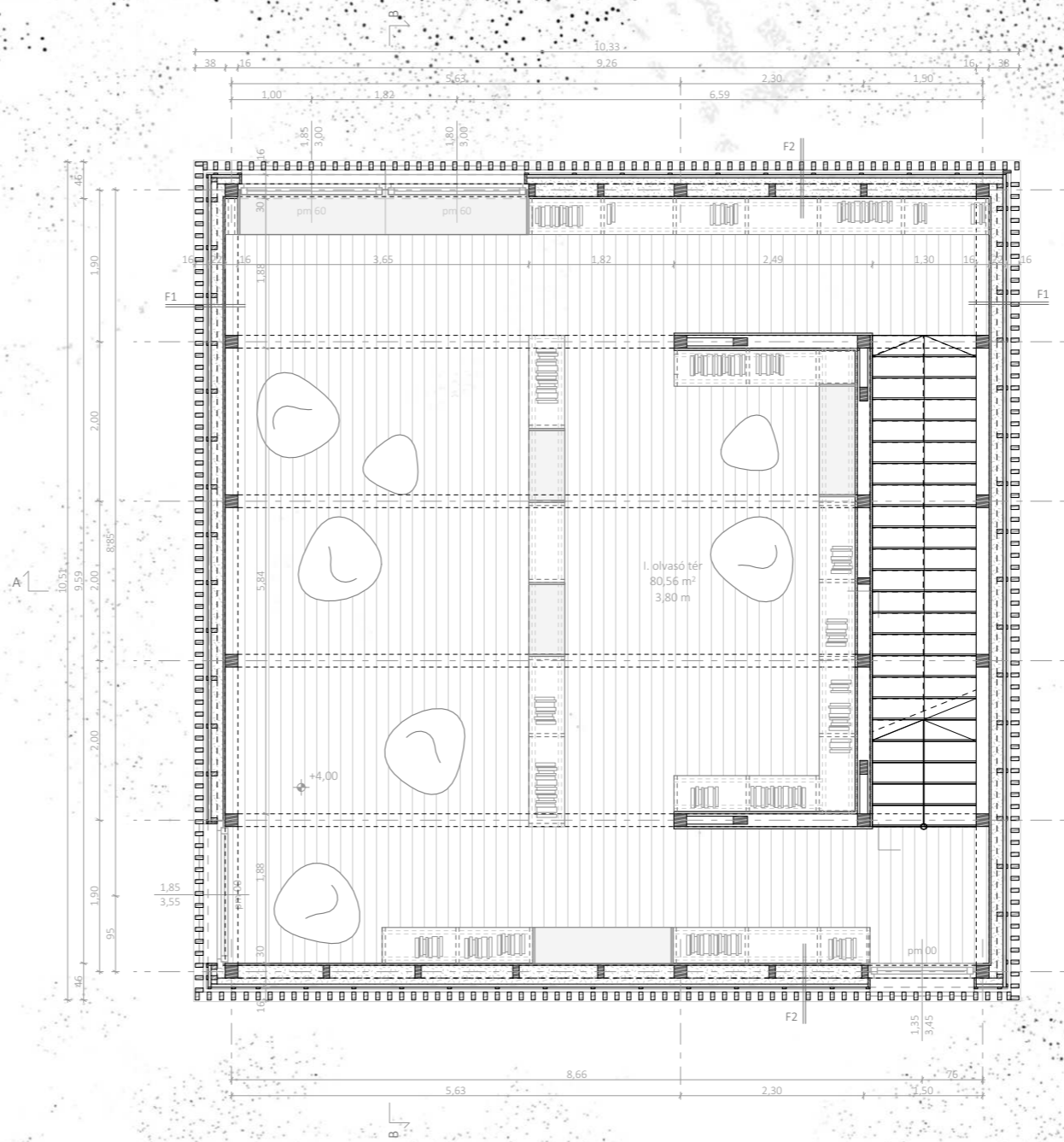

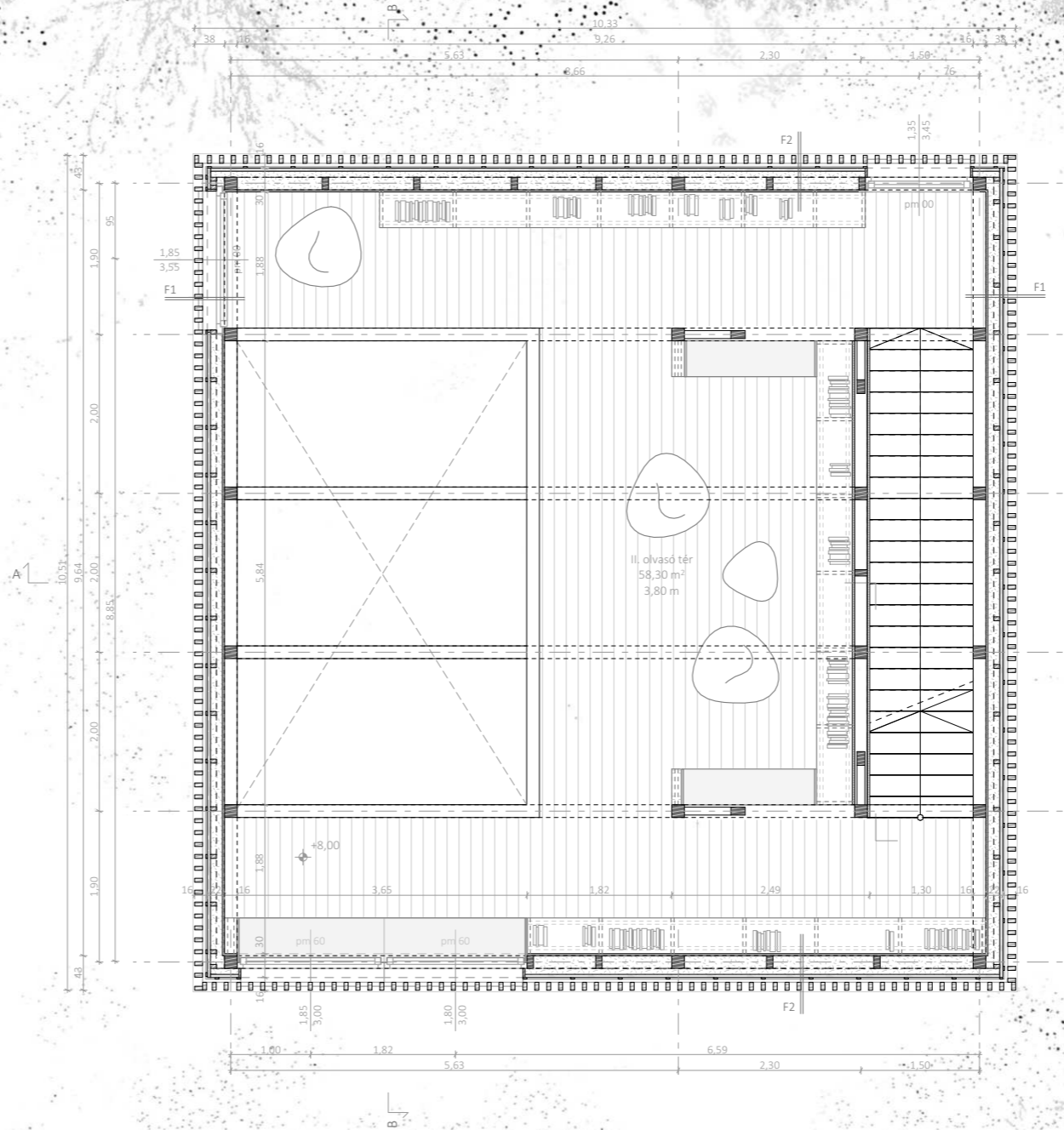

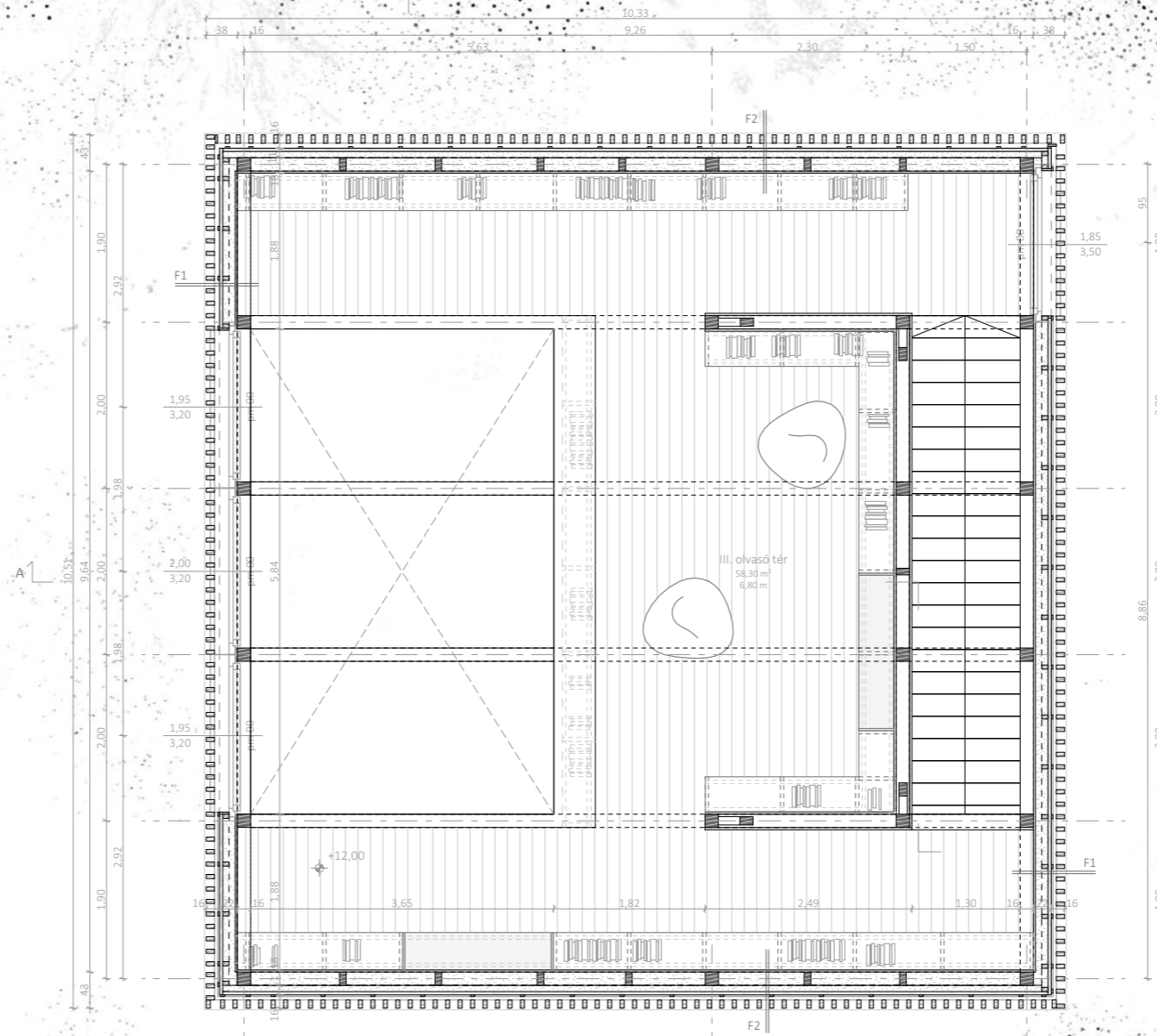
OLVASÓ TORONY

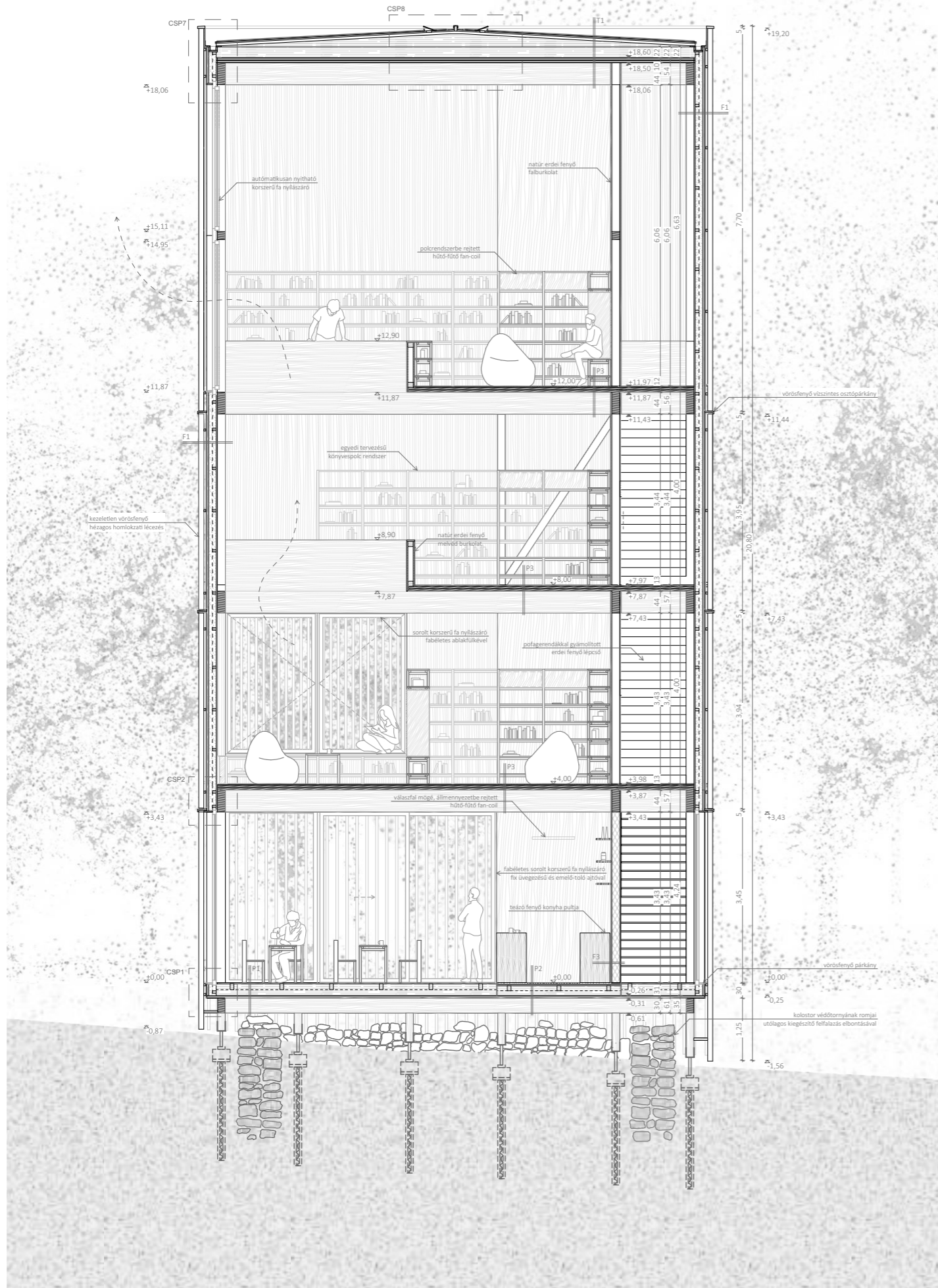
A jellemző megérkezési irányból egy tisztáson haladunk át. A tisztás a megérkezés és az átvezetés helyszíne. A torony a kolostor külső udvarát keretező védőtornya fölé magasodik. Az olvasótorony a védőtornyhoz hasonlóan erős sugárzó égiségű tömegével üdvözöl minket. A fogadóépület földszintjén elhelyezett teázó csempész állandó jelenlétet a helyszínrre. Az emeleti három szinten kapnak helyet az olvasóterek. Az emeleti átriumos tér egy téregységként kezelendő, melyben a galériászerű szintek vannak behelyezve. A koncepcionális indíttatás miatt a teázóra nem, mint egy teljeskörű vendéglátói egységre, és a az olvasóra nem, mint könyvtárra kell tekinteni. A funkcionális követelmények a tevékenységek élményszerű megjelenítése érdekében sokkal szabadabban kezelendők.

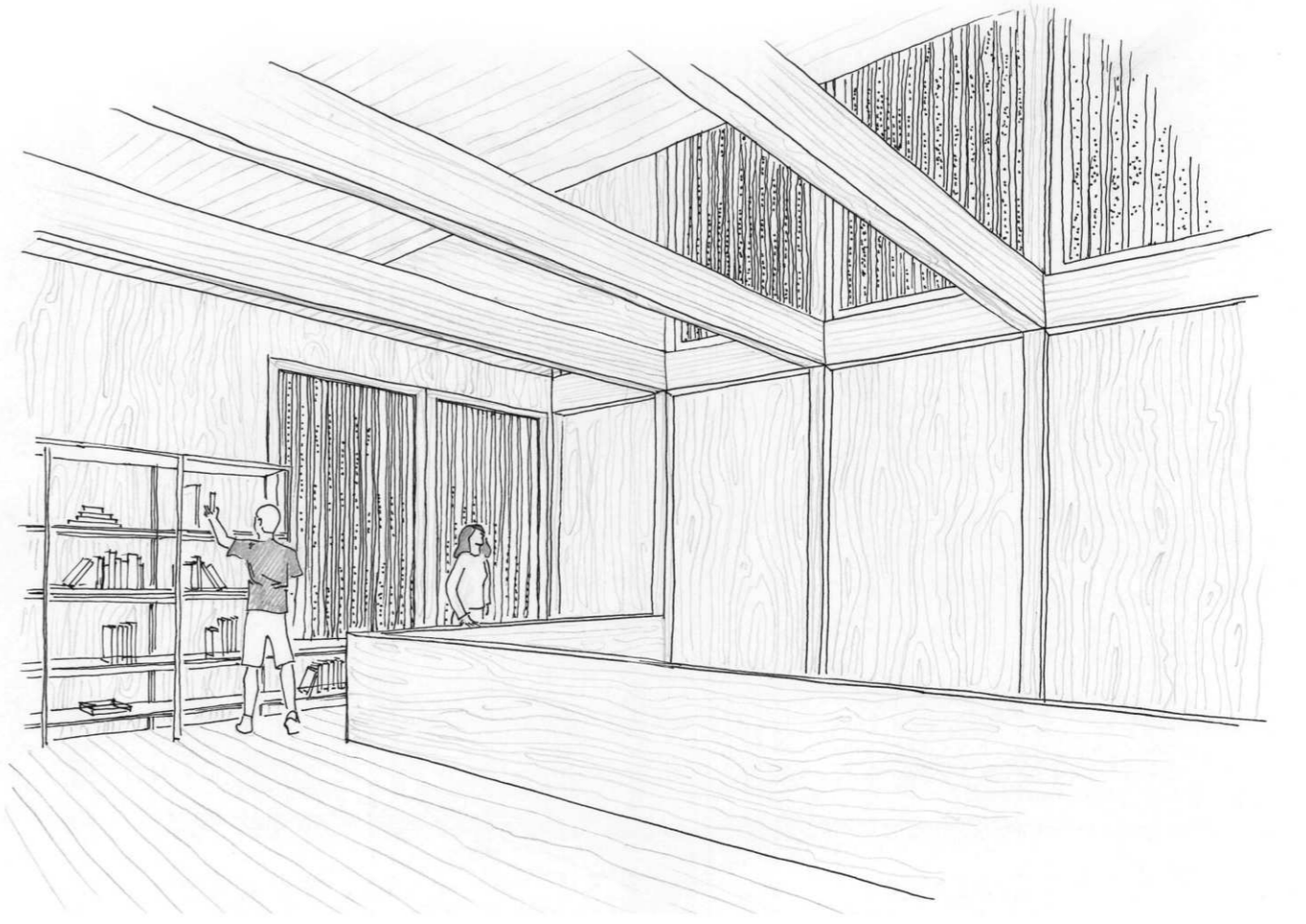
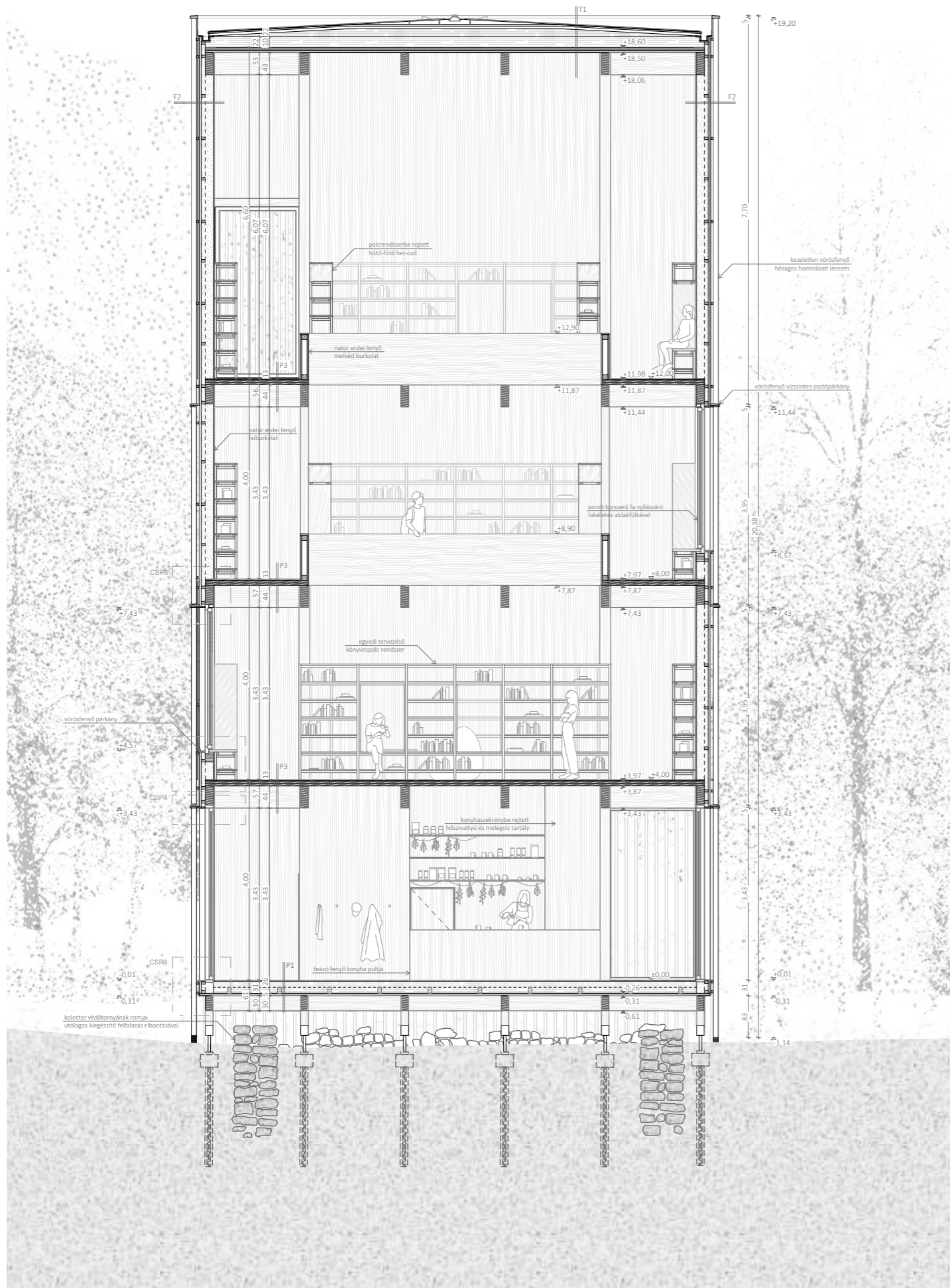

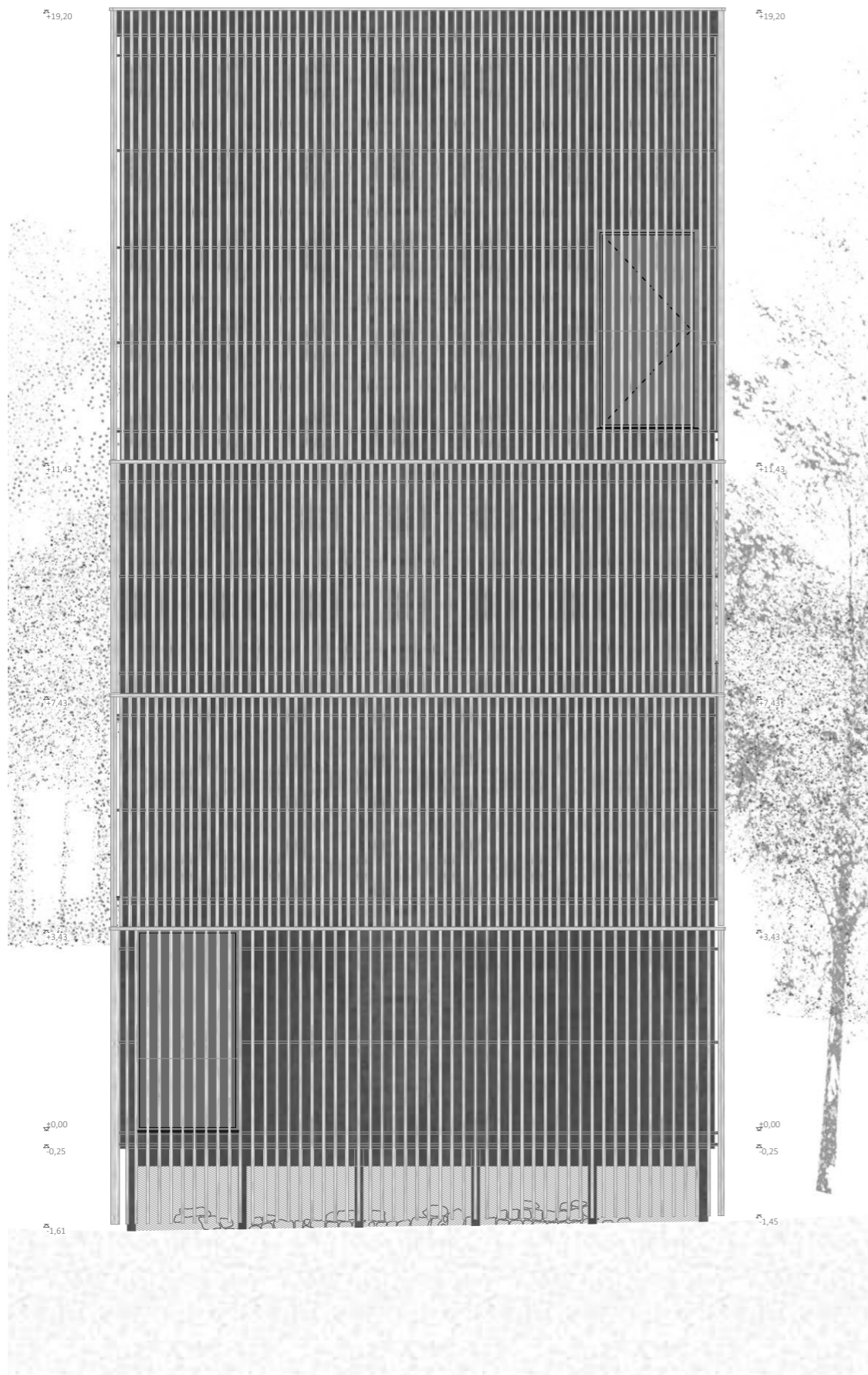

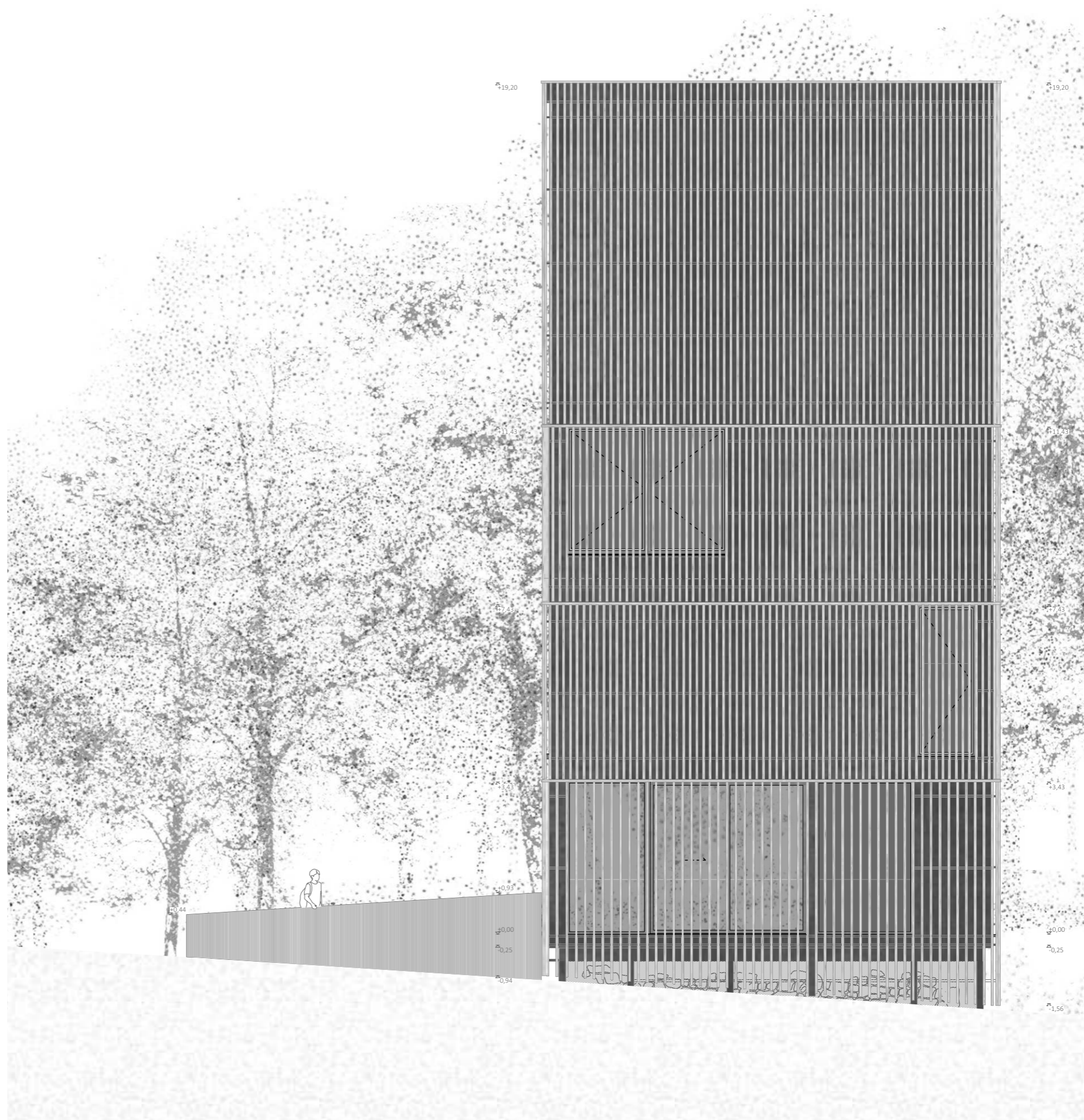
TORONY_A-A METSZET

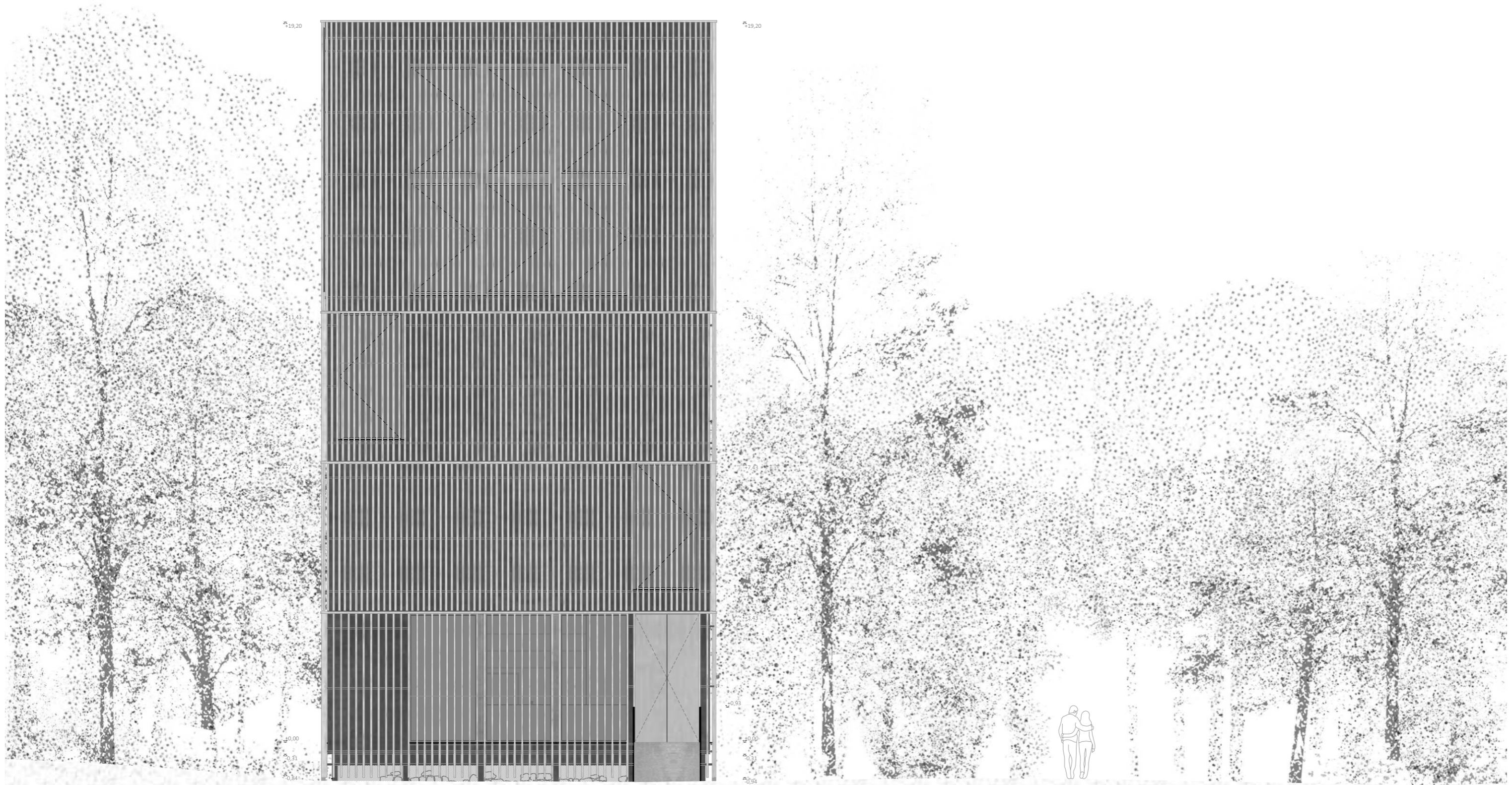
TORONY_B-B METSZET

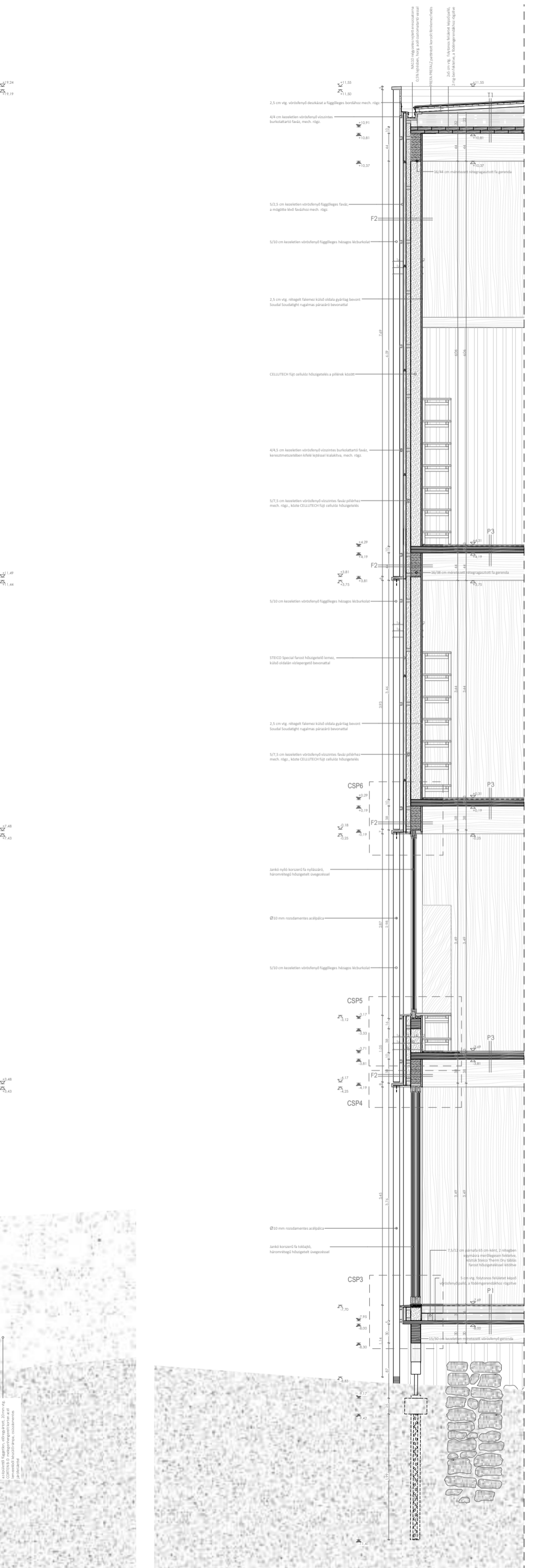
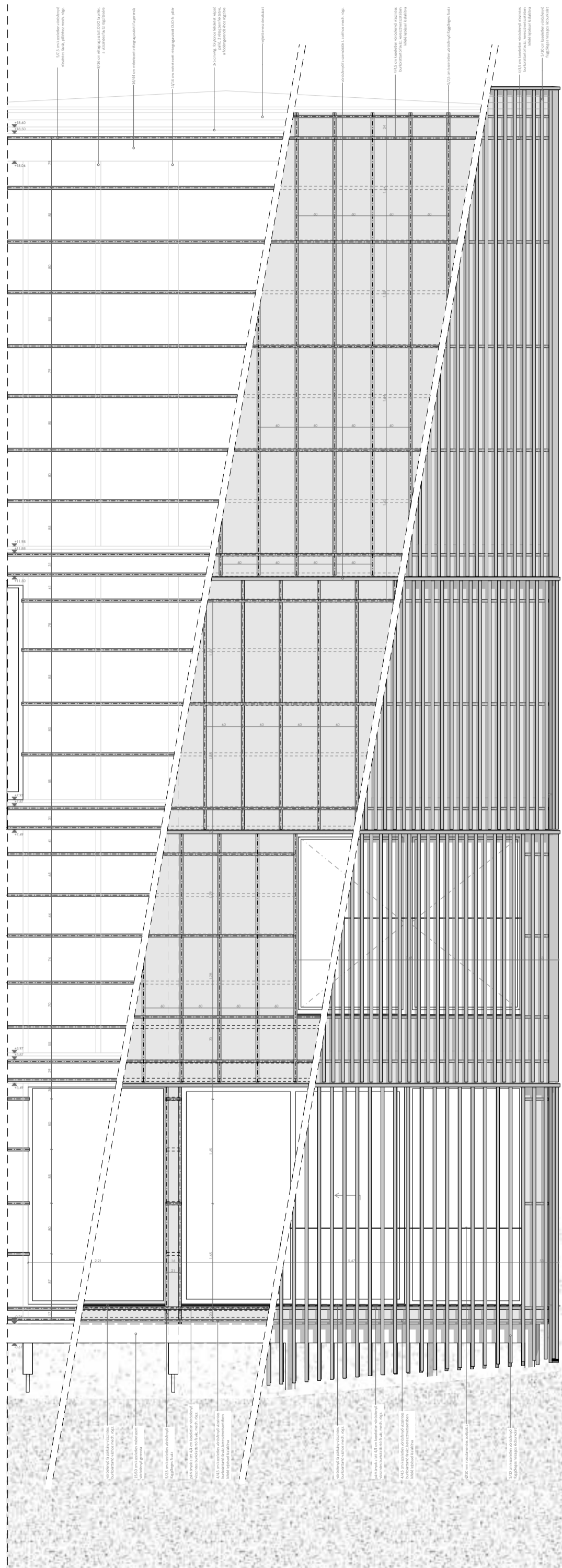

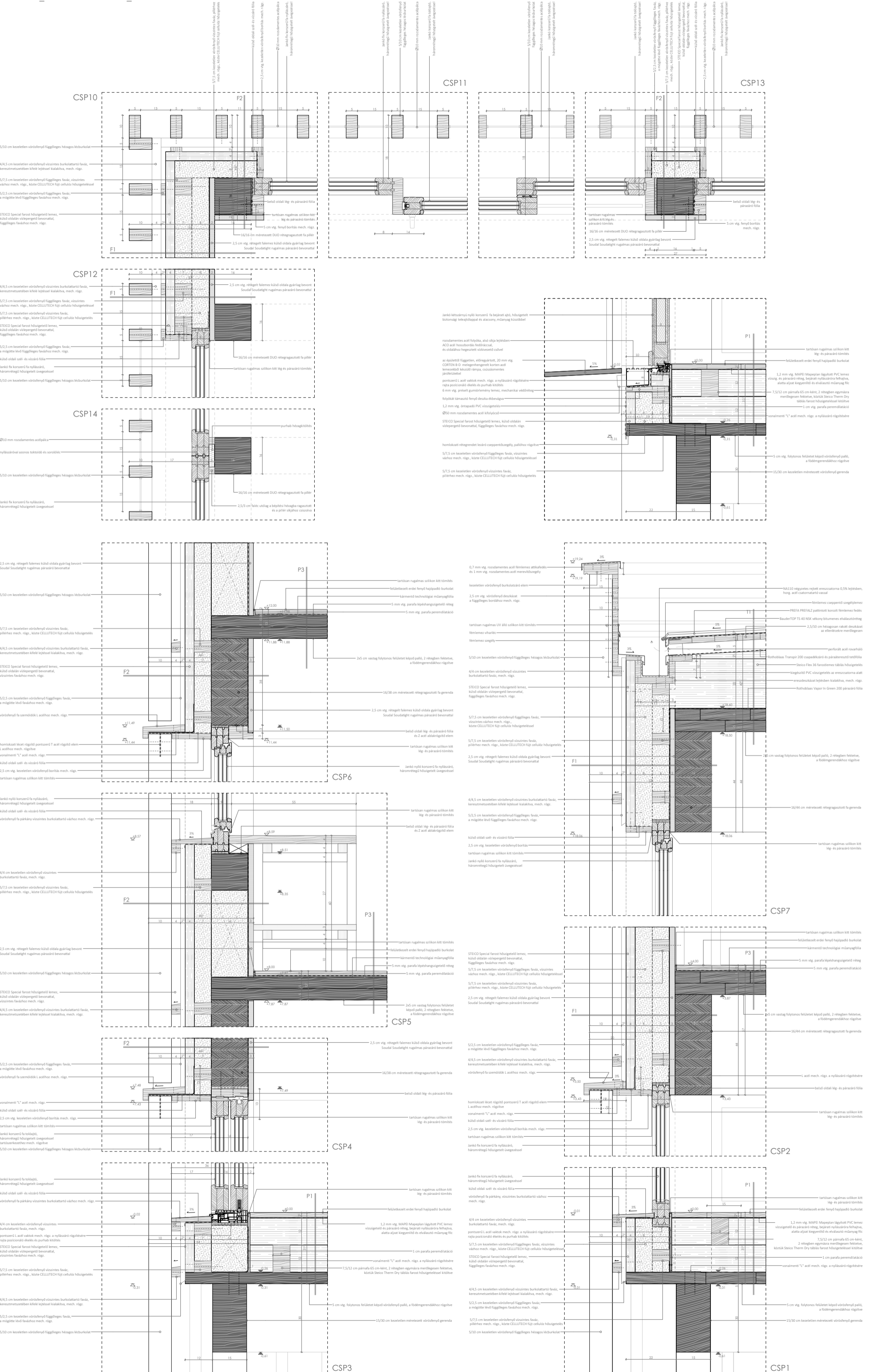
TORONY_ ÉSZAKI HOMLOKZAT

TORONY_ DÉLI HOMLOKZAT

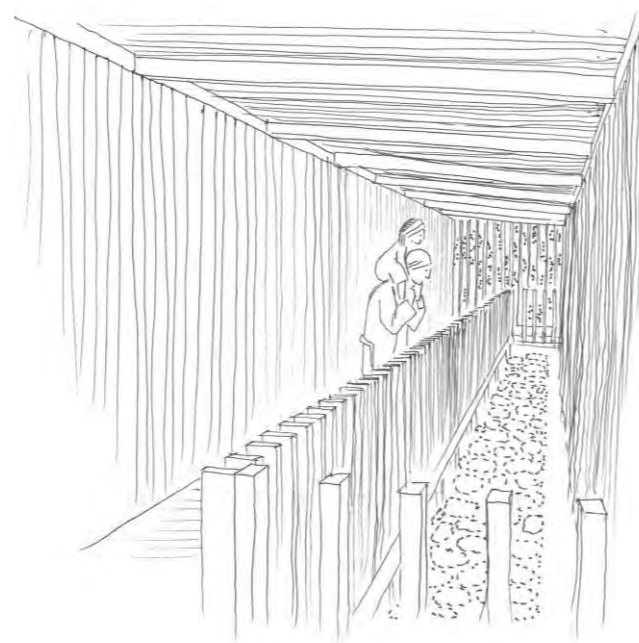

PAVILONNAL HATÁROLT KERT

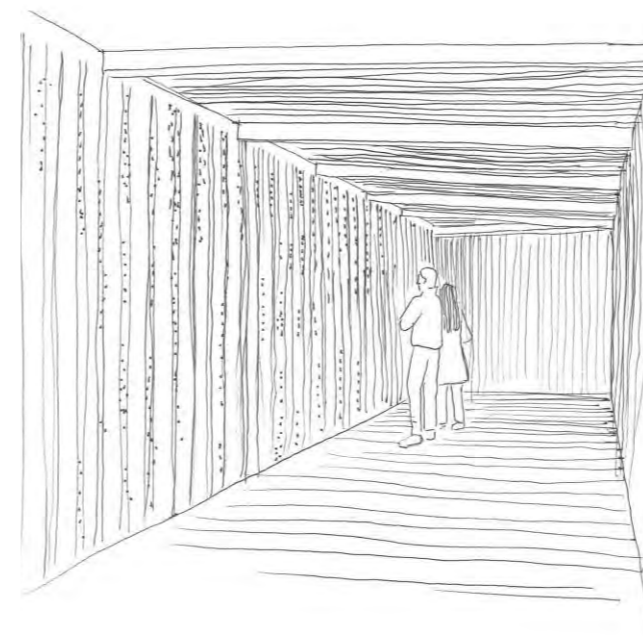
A szerzetesek területen folyó egykori munkáját a belső kerengőudvar kertjének helyén kialakított fűszer- és gyógynövény kert idézi meg újra. A kert a kétkézi fizikai munkát szimbolizálja, mely párhuzamba állítható a kolostor egykori virágzásával. A kertben termelt növények a torony teázójában megvásárolhatók a látogatók számára, minimális bevételt biztosítva az építmények fenntartásához. Viszont, a kétkézi munka alatt érthetjük a szerzetesek misszionárius és oktatói tevékenységét is, melynek eredménye volt az egykori kolostor épületei is. A keret körülölelő pavilon, mely a kerengő folyosók egykori falaihoz igazodik, egy különös elvi tárgy, ami az építészeti archetípus történelmi előképére reflektál. Ellenben nem célja a folytonos körkörös haladás során a kertre való fókuszálás. A pavilon oldalai a kolostor egykori négy dimenzióját jelenítik meg didaktikusan és nem didaktikusan. A haladás során a tér megnyitásai különböző irányokba terelik a figyelmet: a kertre, a kolostor origójára; a romokra, mint a részben láthatatlan, de egyetlen ténylegesen érzékelhető dimenzióra, a tájra, mint horizontális dimenzióra a kolostor kiterjedtségére, illetve az égre, mint vertikális dimenzióra a kolostor volumenére. A pavilon kialakítása időtlen, részletek nélküli egyszerűsége törekszik.

BETEKINTÉS A KERTBE
az origó

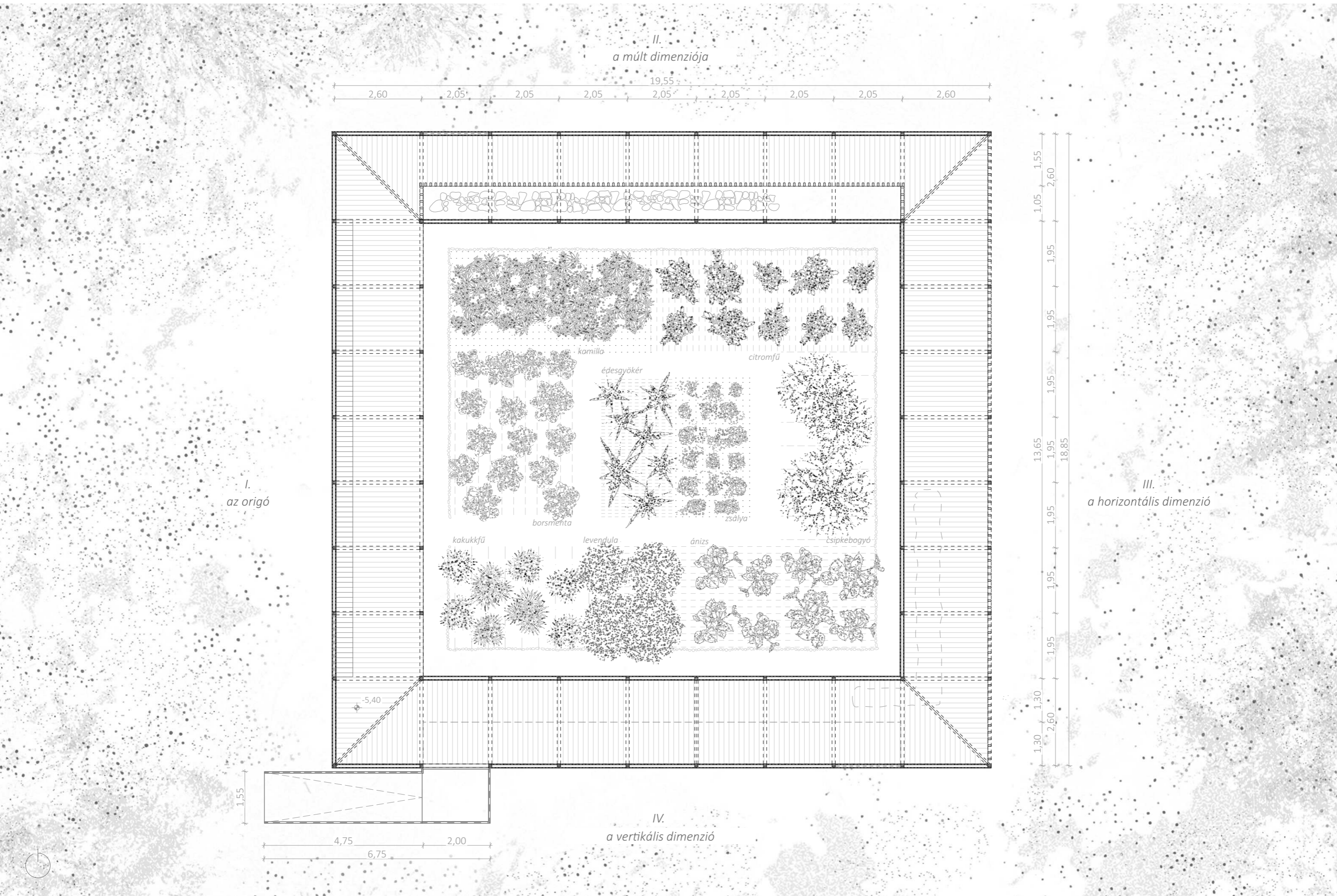
LETEKINTÉS A ROMOKRA
a múlt dimenziója

KITEKINTÉS A TÁJRA
a horizontális dimenzió

FELTEKINTÉS AZ ÉGRE
a vertikális dimenzió

II.
a múlt dimenziója

19,55

2,60 2,05 2,05 2,05 2,05 2,05 2,05 2,60

I.
az origó

III.
a horizontális dimenzió

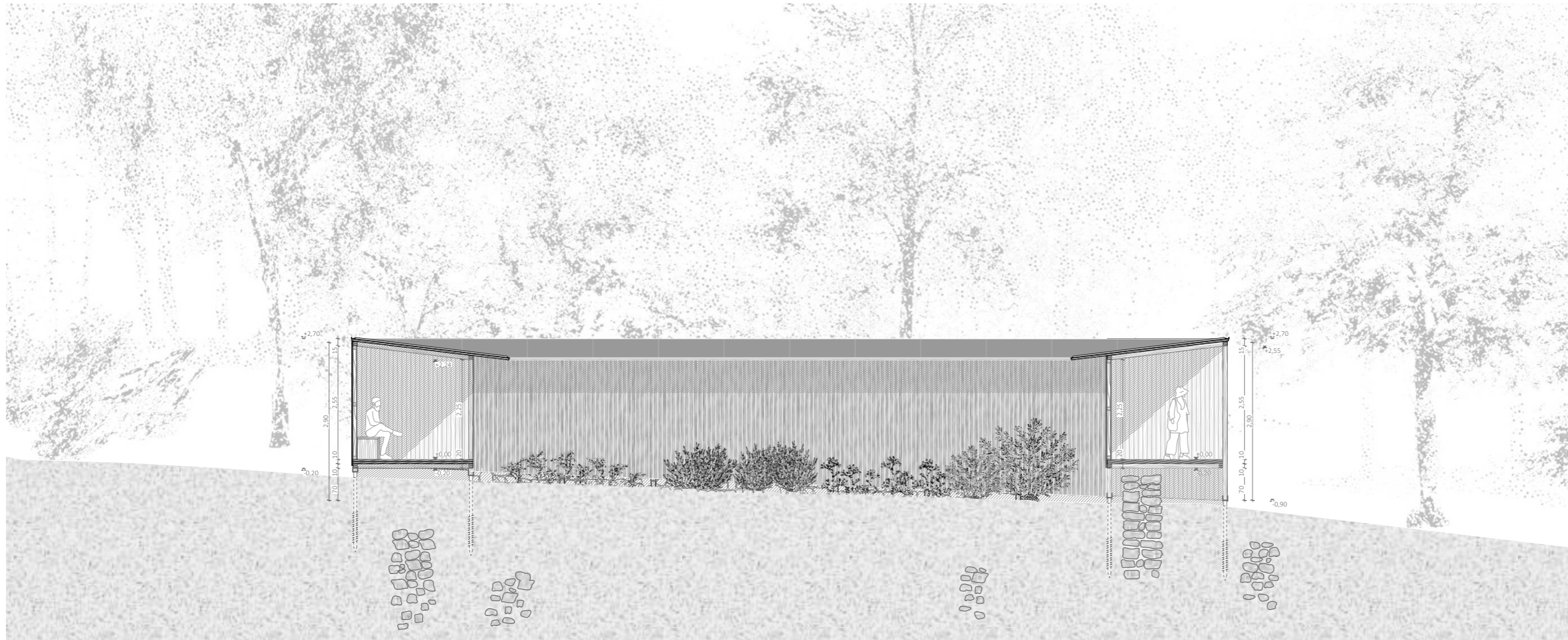
IV.
a vertikális dimenzió

1,55

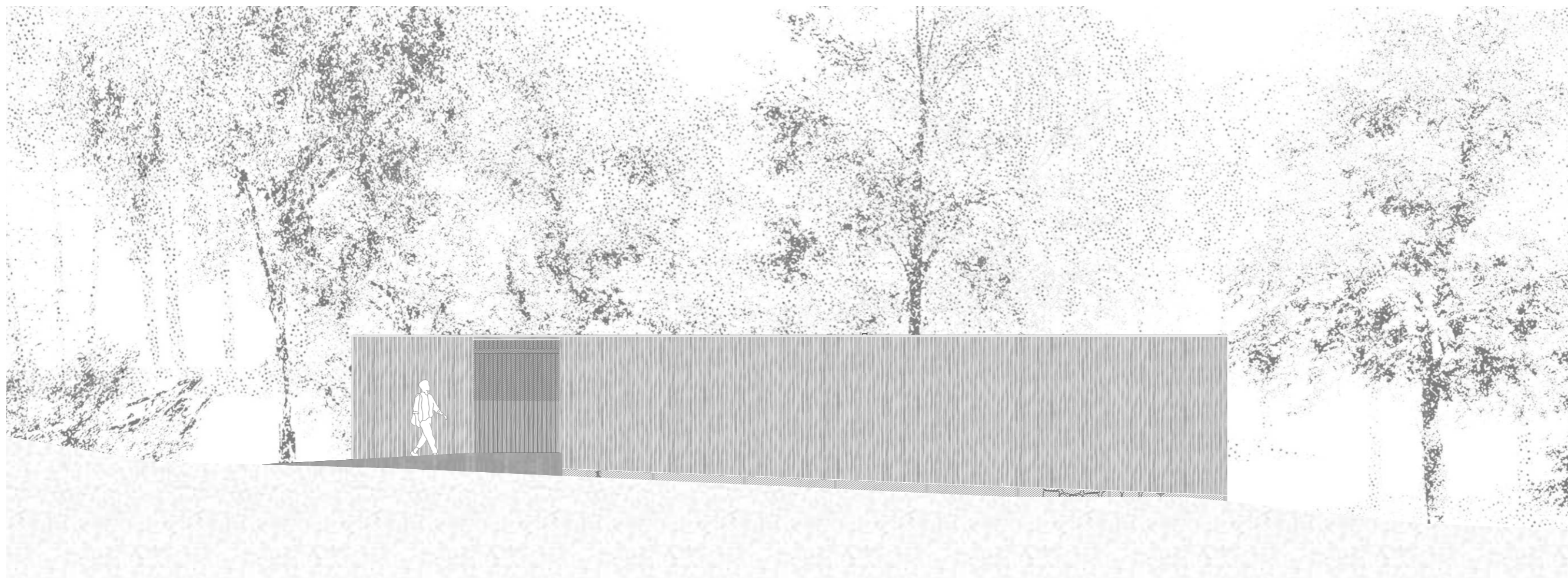
4,75 2,00
6,75

1,05 1,55
2,60
1,95
1,95
1,95
1,95
1,95
1,95
1,95
13,65
1,95
18,85
1,95
1,95
1,95
1,95
1,30
1,30
2,60

-5,40

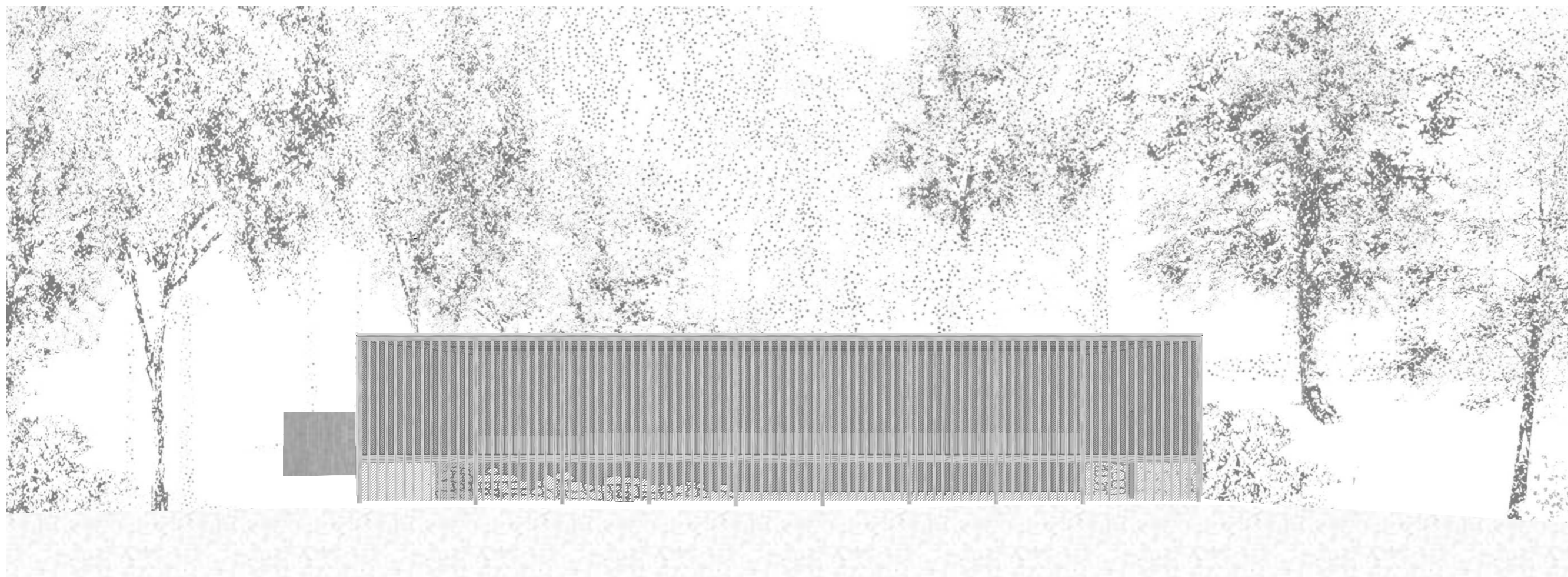
PAVILONNAL HATÁROLT KERT
_ A-A METSZET

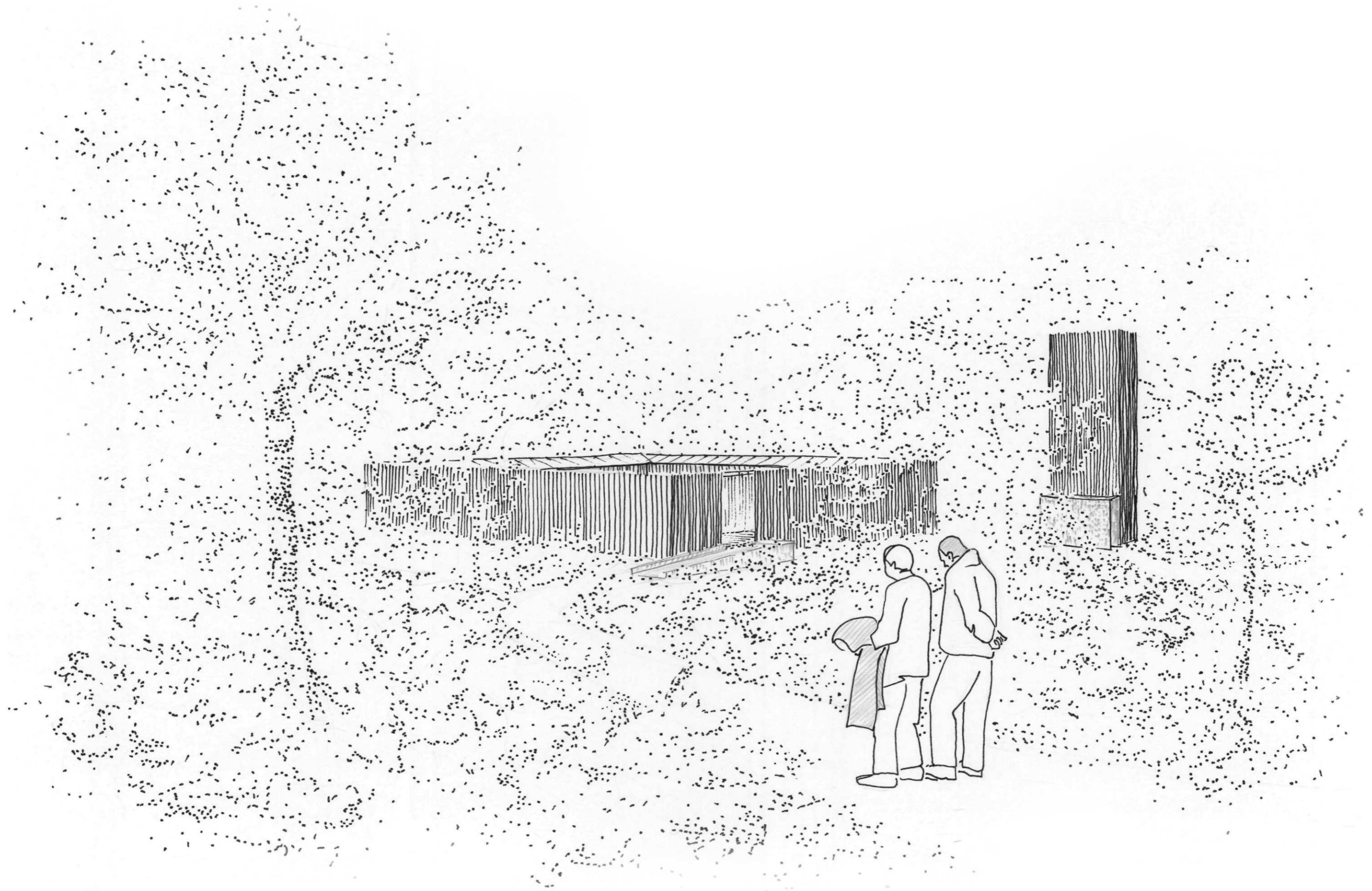
PAVILONNAL HATÁROLT KERT
_ DÉLI HOMLOKZAT

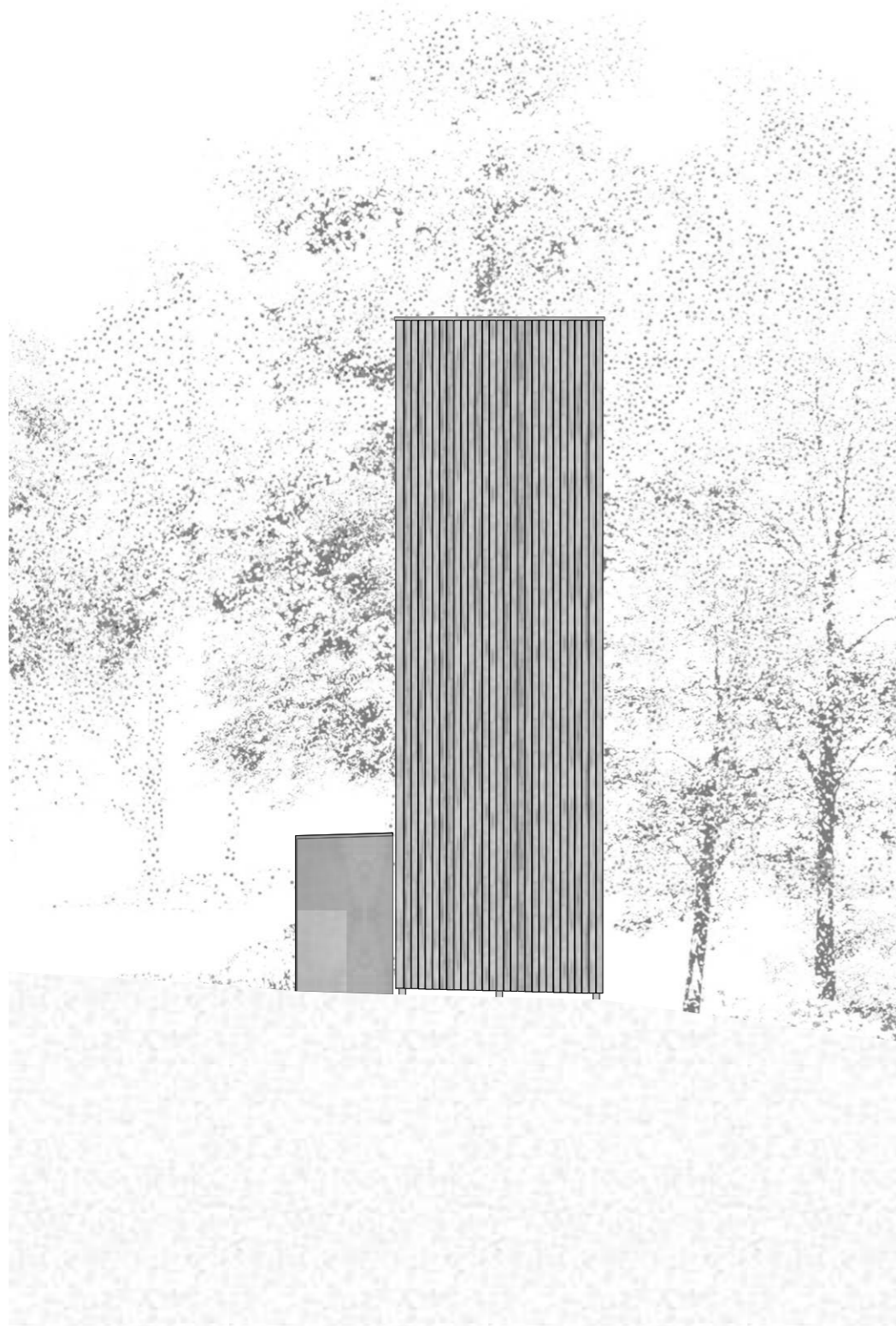
PAVILONNAL HATÁROLT KERT
_ B-B METSZET

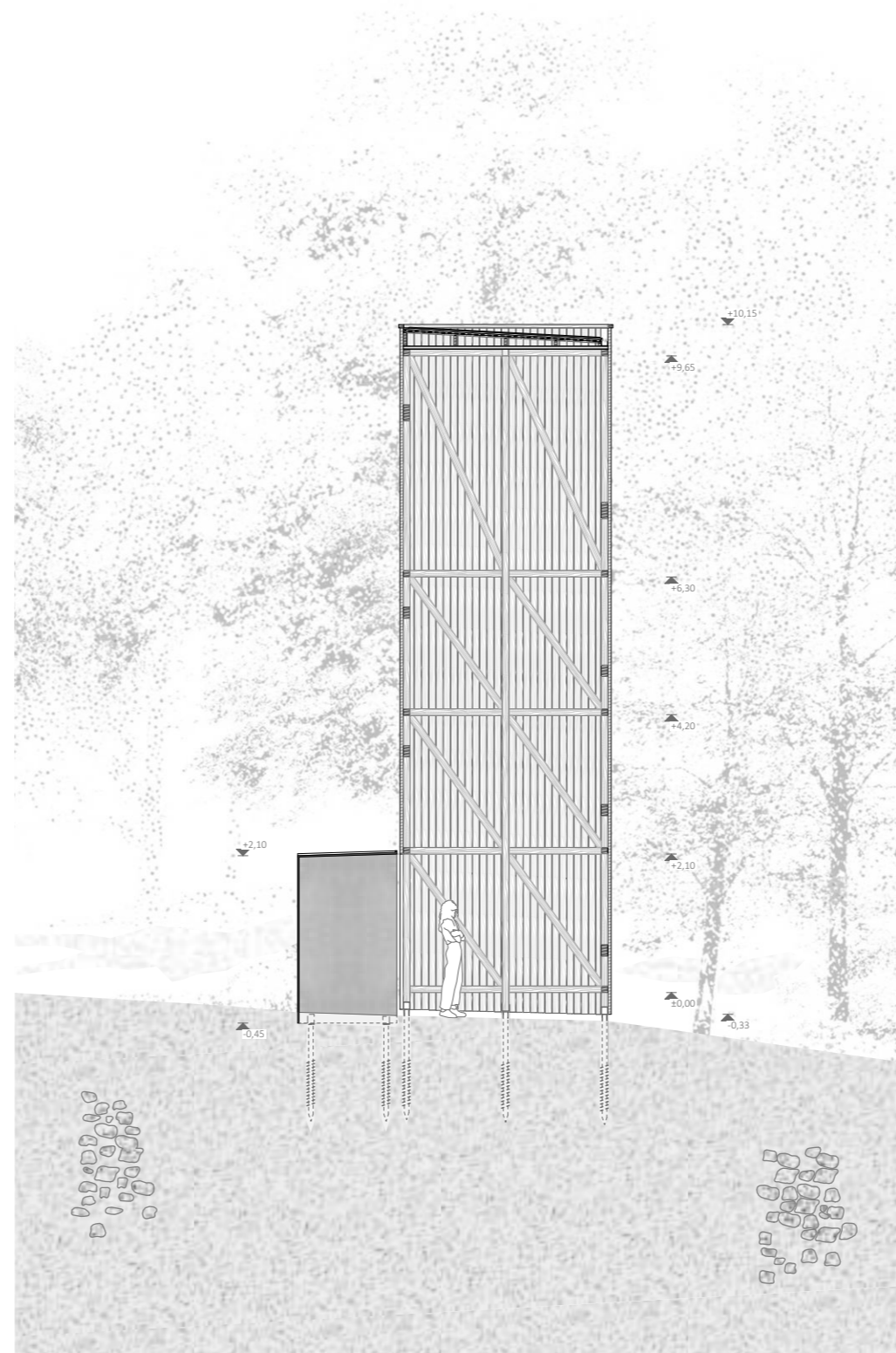
PAVILONNAL HATÁROLT KERT
_ KELETI HOMLOKZAT

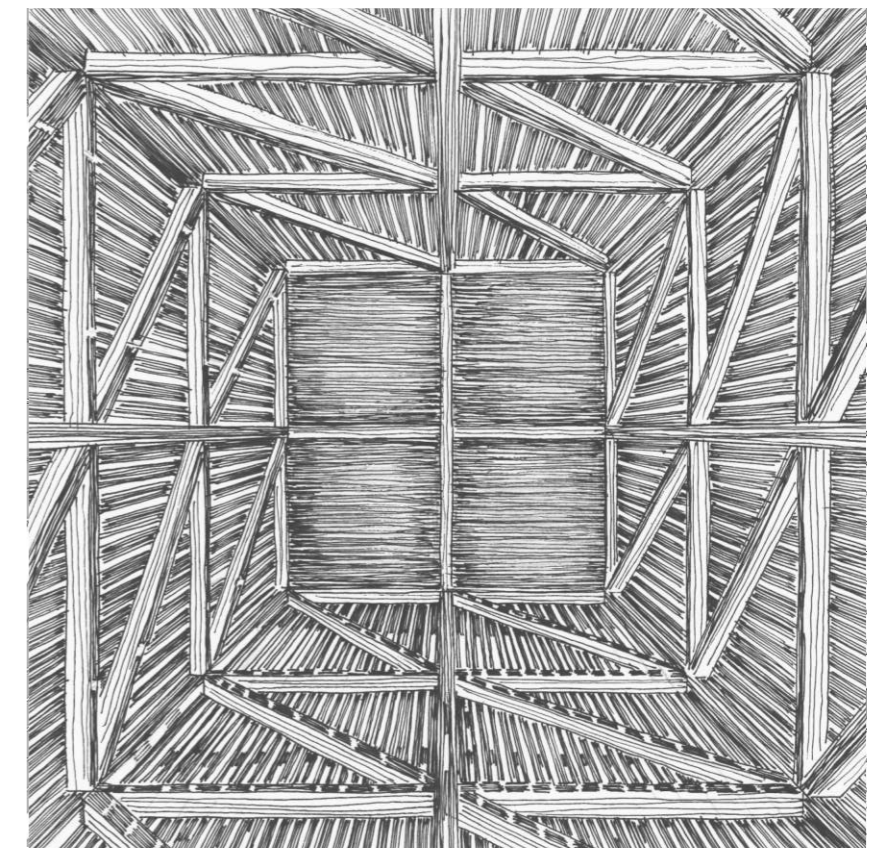
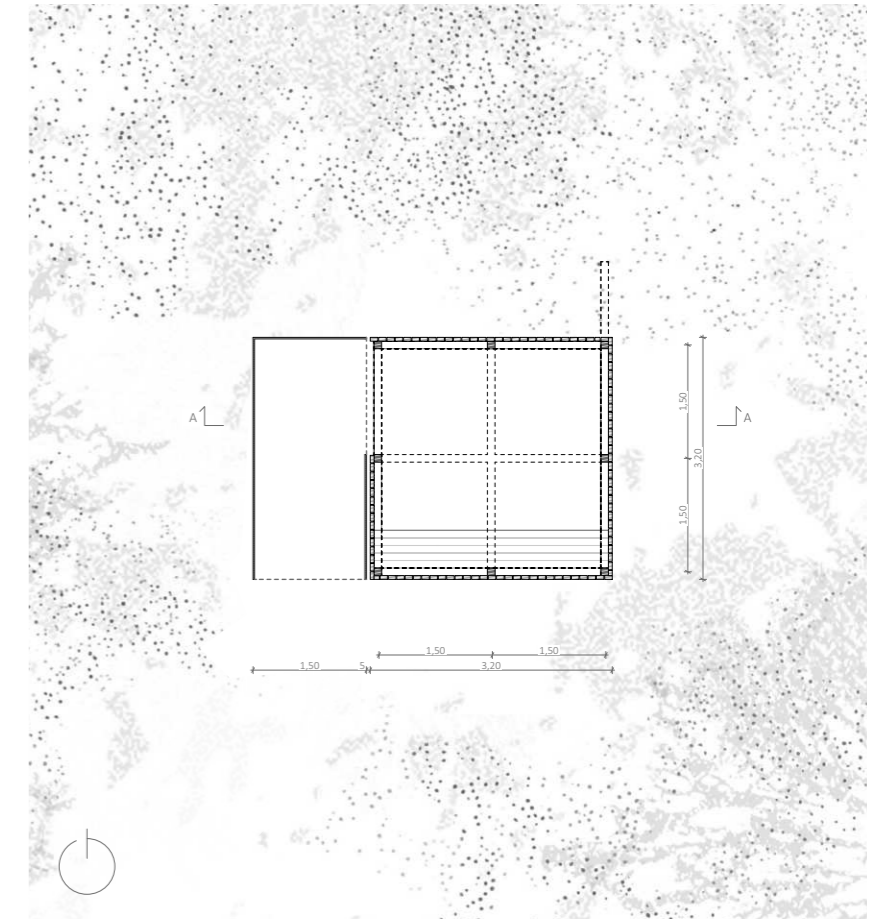
DÉLI HOMLOKZAT

A-A METSZET

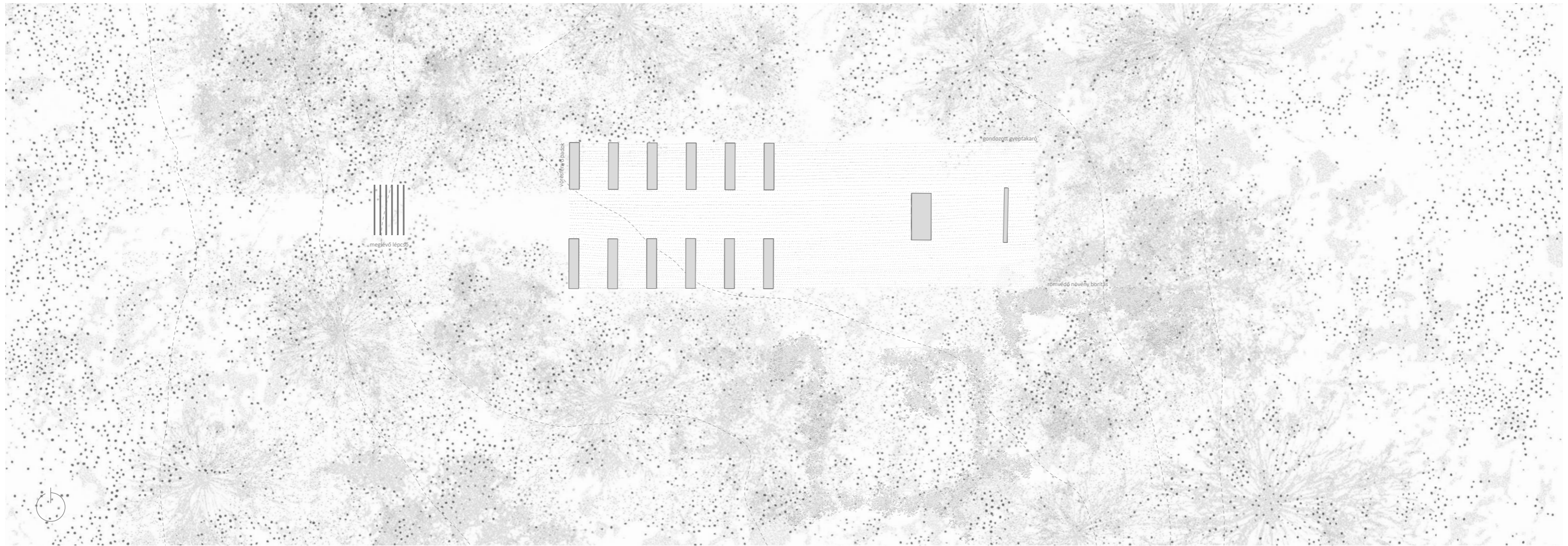

ALAPRAJZ

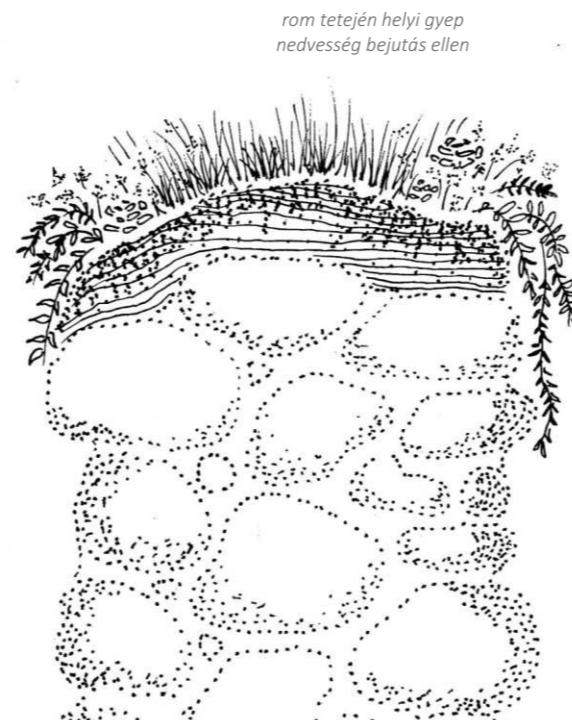
MERENGŐ TÉR

A merengő tér az elmékedés színtere, egy egyszemélyes, emelt belmagasságú tér. Ugyan az ereklje kápolna helyét jelöli ki, de nem szakrális tér létrehozása volt a cél. A merengő a profán és a szakrális terek határán álló építmény, mely direkt szimbólumoktól mentes, de szakrális atmoszférával rendelkezik. A használóra bizza a megítélést. Az építmény a külvilágtól teljesen elzárt, tulajdonképpen egy védett búvóhely, ahova elvonulhat az ide látogatók. Sötét terébe a gyalulatlan homlokzati lécezés egyenletlen hézagjai között szűrődik be a fény.

SZABADTÉRI TEMPLOMTÉR

A negyedik elem, a szabadtéri templomtér jelenlegi formájában is különösen erős atmoszférával rendelkezik. A sűrű erdő eldugott tisztásán üldögélve úgy érezhetjük, hogy megáll az idő körülöttünk és lelkünk elcsendesül. Nem véletlen, hogy a hívők és a világból kiszakadni vágyók rendszeresen látogatják a nap több időpontjában a helyet. A templomtere nem igényel újabb épített elemet, ami csak elfedné vagy megmásmáná a hely jellegét, így csak a jelenlegi használat kiegészítése és az atmoszféra továbbberősítése volt a cél. Az elhelyezett térbútorok és liturgikus elemek anyaghasználata és formálása egyszerű és letisztult. A gondozott tisztás szűkítésével a fák és sűrű növényzet a templomtér falává válnak, mely évszakraról évszakra változtatja formáját, újabb és újabb arcát mutatva. A tér lefedés pedig az ég, mely végtelen teret enged a fohásznak. A területen található felszíni romok tetejére növénytakaró készül a romok védelme érdekében.

ROMVÉDŐ NYÖVÉNYTAKARÓ KONCEPCIONÁLIS RÉSZLET

rom tetején helyi gyeplépcsők
nedvesség bejutás ellen

széleken varjúháj
a függőleges felületek
eróziója ellen

5-10 cm vtg. ültetőközeg
hő megtartás érdekében

"soft capping", Hailes Apátság, Anglia

